

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

- Pokus o identifikaci kořene antisemitismu** 6
- Ladino a judeo-španělština** 10
- Premiér navštívil Hagibor** 14

■ Krátce

Podstatou naší činnosti je obnova náboženského života, a to v intencích progresivního judaismu. Holocaust a později i komunistický režim takřka zcela zlikvidoval život židovských obcí a spolků a teprve po roce 1989 se mohlo započít s pomalým návratem k normálnímu náboženskému i spolkovému životu. Bejt Simcha byla založena krátce po revoluci a patří tedy mezi „služebně“ nejstarší židovské spolky porevoluční doby.

Milan Kalina

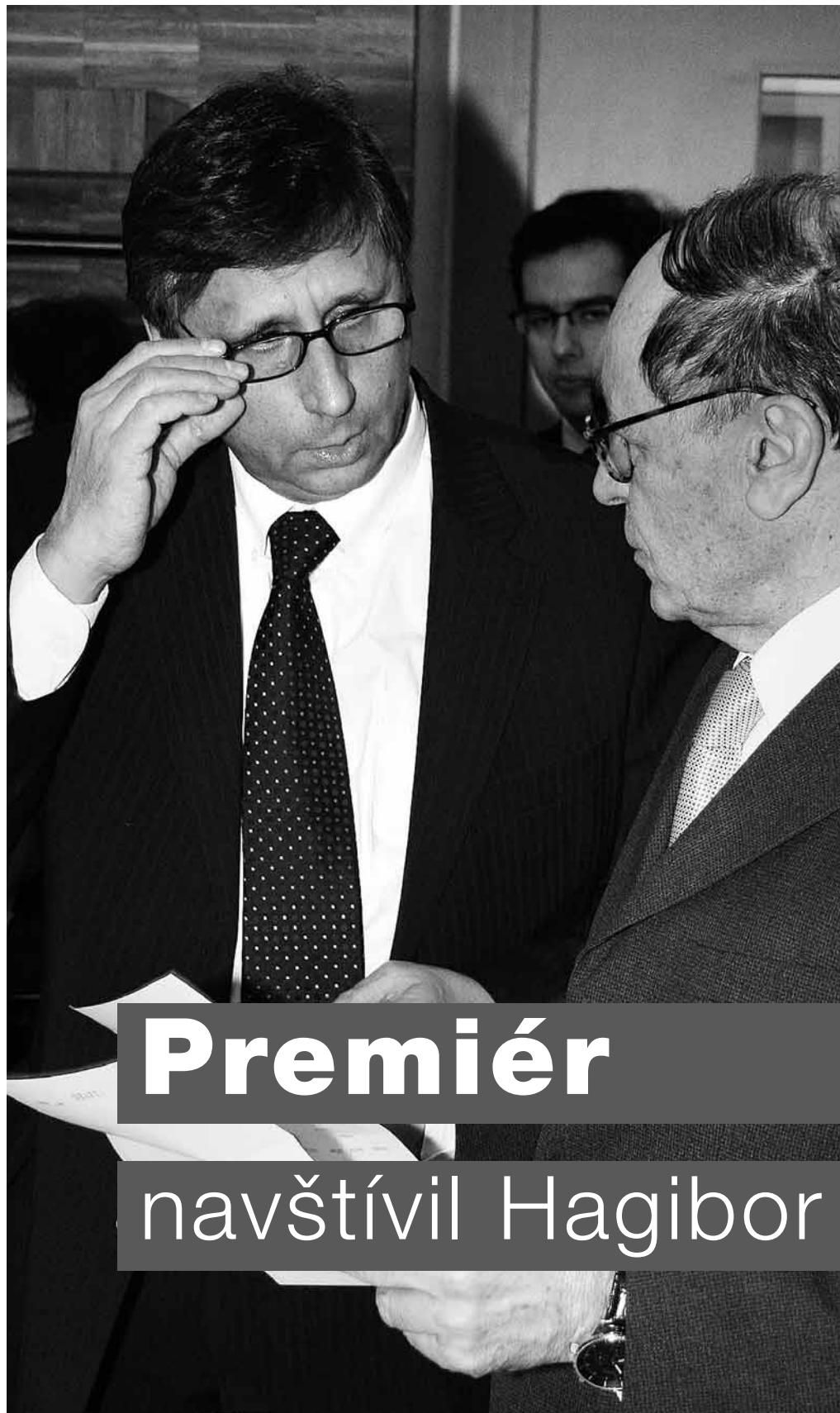
Pokus o racionální postižení struktury antisemitismu nám snad pomůže také pochopit „záhadu“ židovské identity. Není divu, že tolik židovských historiků vede své výzkumy v letopisech židovského lidu skrze objasňování projevů antisemitismu v různých obdobích, jako jsou křížové výpravy nebo vyhnání ze Španělska a samozřejmě holocaust a vše, co mu předcházelo.

Avraham B. Jehošua

Když člověk rezignuje na tendenci zůstat sám sebou, tak se stává součástí všeho, čím je česká politika negativně poznamenána. Vůči tomu se snažím neustále držet odstup a mít i jakýsi obranný krunyiř. I když jsme nepolitici, tak v politice působíme a snažíme se ji dělat poněkud jinak, srozumitelně, přesvědčivě, bez skandálů a hlavně klidně.

Jan Fischer
předseda vlády ČR

Seitkání premiéra Jana Fischera s izraelským velvyslancem Jaakovem Levím při návštěvě Hagiboru, foto: Milan Kalina

Premiér

navštívil Hagibor

Mír, mír! Ale žádný mír není

שלום, שלום ואין שלום

(aktuální pohled na historické pozadí pŕstu 10. tevetu)

V neděli, **desátého tevetu (27. prosince)**, si postem připomeneme začátek obléhání Jeruzaléma babylónským králem Nebúkadnesarem II. Toto obléhání trvalo celých osmnáct měsíců, od 10. tevetu 587 do 9. tamuzu 586 př. o. l., kdy byly nepřátelským vojskem prolomeny hradby Svatého města a boje se přenesly do jeho ulic. Počátek obléhání byl i počátkem konce Jeruzaléma prvního Chrámu.

O těchto událostech se zmiňují biblické knihy: 2. Královská 25,1-4; 2. Paralipomenon 36, 11-20; Jeremjášova 39,1-10 a 52,4-7 a Ezechielova 24,1-2.

Tragédii předcházelo relativně dlouhé období ostrých sporů uvnitř jeruzalémské a judské společnosti. Na jedné straně vystupovali přívrženci mírového soužití s tehdejší velmocí Babylónií, které se však neobešlo bez každoročního vazalského poplatku Nebúkadnesarovi. Proti nim stáli neméně odhodlaní stoupcí nezávislé politiky judského království, kteří odmítali jakoukoli, byť symbolicky vyjádřenou, podřízenost Babylónii. Vůdčí osobností **zastánců míru** byl prorok **Jeremjáš**, který neopomenul jedinou příležitost, aby nabádal krále, velmože a lid k obezřetnosti ve slovech a činech. Jeremjáš byl nejen prorokem, ale dnes bychom řekli, že byl také fundovaným politickým analytikem. Velmi přesně odhadl obrovskou sílu babylónské veleříše, které se judské království nemohlo rovnat. Prorok hovoří ke králi a jeruzalémskému lidu: „*Toto praví Hospodin: Hle, předkládám vám cestu života a cestu smrti. Kdo bude sídlit v tomto městě, zemře mečem, hladem a morem. Kdo však vyjde a skloní se před Chaldejci, kteří vás obléhají, zůstane naživu, jako kořist získá svůj život.*“ (Jr 21,8-10) Opakovaně, slovy proroka, Hospodin varuje krále a lid, ale marně. Těsně před zkázkou se znovu dostává králi Cidkijášovi ústy Je-

remjáše Božího varování: „*Toto praví Hospodin...: Jestliže vyjdeš k velmožům babylónského krále, zůstaneš sám naživu a toto město nebude vypáleno; zůstaneš naživu ty i tvůj dům...*“ (38,17-18). Jeremjáš však nebyl jediný, kdo vystupoval proti válce s Babylónií. V Jeremjášově duchu prorokoval a krále Jójakíma před neuváženými činy varoval také Úrijáš, syn Šemajášův. Jeho odvážná slova ho nakonec stála život (26, 20-23). Jeremjášovo realistické vidění kontrastuje se zaslepeností krále, velmožů a lidu: Toto praví Hospodin: „*Toto město bude určitě vydáno do rukou vojska babylónského krále a ten je dobude.*“ Proto řekli velmožové králi: „*Nechť je ten muž usmrcen, vždyť oslabuje ruce bojovníků, kteří v tomto městě zbývají, i ruce všeho lidu, když jim mluví podobná slova.*“ (38,3-4). V lokalitě bývalého biblického města Lakíše (Tel Lachiš) našli archeologové dopis-ostraka z doby těsně před pádem judského království (587/6 př. o. l.). Na jednom z nich (ostraka č. 6), určeném jednomu z velitelů vojska, jakémusi Jáošovi, níže jemu postavený kolega uvádí: „*...Jen čti! Hle, slova toho (proroka) nejsou dobrá, leč k oslabení tvých rukou a k poklesnutí rukou mužů...*“ Izraelský biblista Herz Tur-Sinaj (Torczyner) ztotožňoval tohoto proroka s Úrijášem (viz Jr 26,20-24), ale může se jednat i o Jeremjáše.

Mnozí přímo i nepřímo obviňovali proroka z vlastizrady. Vždyť to byl on, který mluvil k srdcím obránců Jeruzaléma a nabádal je, aby se bezpodmínečně podvolili Babylónanům, jen tak si zachrání vlastní životy a město nebude zničeno. Taková slova volající po míru v době nejvyššího ohrožení se opravdu mnohým jevila jako zrádná. Co si však král a ani lid neuvědomovali, byla skutečnost, že svými neuváženými věrolomnými činy a slovy vyprovokovali Babylóna-

ny k zahájení nepřátelských akcí. Tuto skutečnost si však uvědomil prorok Jeremjáš, který se snažil blížící se pohromu od Judska a Jeruzaléma odvrátit. V jednom měl prorok zcela jasno, že totiž Babylónané nemají zájem na zničení Židů, jejich království, ba ani Chrámu. Šlo jim o to, aby král Cidkijáš dodržel vazalskou úmluvu spojenou s každoročním placením daně. Stejným způsobem se v oněch dobách chovali Babylónané i k jiným národům, které porušily s nimi uzavřené dohody a nad kterými potom zvítězili. **Babylónané necítili bytostnou nenávisť k Židům.** Judsko, které se vzepelo jejich hegemonii, a Cidkijáš, který porušil vazalský slib, se stali nepřáteli, které je nutno za věrolomnost náležitě potrestat. To byla běžná praxe spojená v oněch dobách se všemi krutostmi válečných tažení.

Jeremjášovo mírové snažení za pokojnou koexistenci s mocným sousedem, s Babylónií, asi pochopilo velmi málo lidí. Možná, že jich bylo více, ale báli se veřejně ztotožnit s Jeremjášovými snahami. Jeremjáš, nehledě na jeho dar prorocství, byl člověkem širokého politického rozhledu, který viděl mnohem dále jak v prostoru, tak v čase. Dnes bychom řekli, že byl jakýmsi mírovým aktivistou starověku, pro něhož byl mír přednější než hrdinná, avšak předem k neúspěchu odsouzená obrana hradeb Svatého Města. **Mír nyní – שלום עכשיו** – pro Jeremjáše to nebyla prázdňá slova. Snažil se přimět k míru krále i velmože v době, kdy mnozí předpokládali, že Babylónané již na žádná mírová gesta z naší strany nepřistoupí, že je příliš pozdě odvrátit katastrofu, která se na nás řítí. Jeremjáš byl skálopevně přesvědčen, že i v těchto kritických chvílích je možné počítat se souhlasem Babylónanů, pokud je požádáme i **nyní o mír – שלום עכשיו**. Bohužel, z naší strany taková iniciativa nevyšla.

I v dnešním Izraeli, který od svého vzniku prošel řadou válečných konfliktů, najdeme mnoho lidí, kteří mají podobné názory, jako měl prorok Jeremjáš. Tito míroví aktivisté si upřímně, ale na rozdíl od Jeremjáše naivně, myslí, že pokud odejdeme z části území naší historické Erec Jisrael, když se vrátíme zpět, do hranic před Šestidenní válkou z roku 1967, zabezpečíme si takto mír s našimi palestinskými sousedy, se Sýrií a konečně i s Nasrallahovým Libanonem. Garantem mírových dohod pak budou velmoci spolu s Evropskou unií. Takto uvažují prostí naivně věřící členové či příznivci hnutí **Mír nyní** – שלום עכשיו. Možná se i některé takové dobré humánní duše najdou uprostřed či v blízkosti ještě radikálnějšího hnutí, které se nazývá **Blok míru** – גוש שלום, i když jich bude jistě méně než v předchozím. Těmto lidem lze vytknout naivitu hraničící s politickou slepotou a absolutní nepoučitelností z historie. Mám za to, že jejich mírové aktivity jsou upřímné, ale založené na krásných snech, nikoli však na blízkovými realitě. Totéž se však nedá říci o vedoucích představitelích těchto dvou hnutí, o Jarivu Oppenheimerovi a o ještě radikál-

nějším Uri Avnerim a dalších činovnících. Tito lidé dobře vědí, ale nejsou ochotni si přiznat, že ať budeme ustupovat kamkoliv, mír si tím nevykoupíme. Naopak, staneme se terčem ještě větší agresivity Palestinců. Zářným příkladem budiž několikaletý teror, který následoval po podepsání dohod z Osla roku 1993 anebo až do ledna 2009 trvající každodenní raketové ostřelování izraelského území z pásma Gazy, které jsme v srpnu 2005 opustili. Jediný ústup, který uspokojí teroristy Hamásu, Hizballáhu či teroristy Fatáhu, převlečené do roucha beránčího, bude náš ústup do moře. Legendární izraelský diplomat a ministr zahraničí Abba Eban (1915–2002) označil hranice příměří z let 1949–1967 za **hranice Osvětlení**. Uvědomme si, že ani tyto hranice bez tzv. „okupovaných území“ nás neochránily od vražedných teroristických útoků band fedajínů.

Proto Oppenheimer a Avneriho můžeme přirovnat k oněm prorokům a kněžím, před nimiž Jeremjáš varuje slovy: „...od proroka až po kněze všichni klamou. Těžkou ránu mého lidu léčí lehkovázňými slovy: „Mír, mír!“ Ale žádný mír není (Jr 6,13-14).

► Rabin Daniel Mayer

Program Bejt Simcha Leden 2010

SOBOTA 16. LEDNA
od 10.30 h hodin
na Židovské obci (3. patro)
**Šachrit a studium
s rabínem Tomášem
Kučerou.**

PRAVIDELNÉ AKCE
**Kabalat šabat každý pátek
od 18 hodin**
(v pátek 1. 1. 2010 se nekoná)

HODINY PRO VEŘEJNOST
až do odvolání pouze po předchozí
telefonické dohodě

Bejt Simcha
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

Připomínáme všem členům Bejt Simcha i členům Klubu přátel Bejt Simcha:

Členské příspěvky ve výši 400 Kč ročně je možné uhradit buď v hotovosti, anebo převodem na účet 86-8959560207/0100, variabilní symbol **44444**. Do popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Vítáme i jakékoliv **dobrovolné dary**, které je možné rovněž zasílat na výše uvedený účet, s variabilním symbolem **99999**.

Pokud chcete zaslat **příspěvek na vydávání časopisu Maskil**, uveďte variabilní symbol **88888**.

Za všechny příspěvky i dary předem děkujeme.

Informace o čtyřletém maturitním vzdělávání ve Vyšší policejní škole a Střední policejní škole Ministerstva vnitra v Holešově

Ve VPŠ a SPŠ MV v Holešově probíhá projekt Policie pro všechny, obor vzdělávání Bezpečnostně právní činnost pro žáky z národnostních menšin. Zájemci o vzdělávání z 9. tříd, kteří se přihlásí v rámci projektu ke vzdělávání, budou od února řešit typové úlohy ze základní školy pod dohledem pedagogů tak, aby jejich vzdělávání ve střední policejní škole bylo co nejméně problémové. Čtyřleté vzdělávání je ukončeno maturitní zkouškou. Po ukončení vzdělávání mohou absolventi nastoupit k Policii ČR, obecní policii, dalším bezpečnostním složkám a na úřady veřejné správy. Žáci jsou také velmi dobře připraveni ke vzdělávání na vysokých školách.

Den otevřených dveří pro zájemce o projekt: 13. února 2010 v 9 hodin ve VPŠ a SPŠ MV v Holešově. Přihlášky ke vzdělávání se musí zaslat na policejní školu do 15. března 2010.

Termín přijímacích zkoušek: 26. dubna 2010 a 3. května 2010

Obsah přijímacího řízení: hodnocení výsledků z předchozího vzdělávání, vědomostní test, test obecních studijních předpokladů, test fyzické zdatnosti

Zájemci se mohou přihlásit: u koordinátora projektu Bc. Stanislava Daniela, tel. 974 685 204, mobil 605 585 108, e-mail: danielstanislav@seznam.cz, a člena realizačního týmu pplk. Mgr. Lumíra Hendrycha, tel. 974 685 204, mobil 605 730 977, e-mail: hendrych.lumir@centrum.cz

Více informací na www.spschol.cz

Bejt Simcha ve spolupráci s FŽO a WUPJ (Světovou unií progresivního judaismu) srdečně zve na:

ŠABAT S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

sobota 16. ledna 2009 na Židovské obci

(sál ve 3. patře), Maiselova 18, Praha 1

Šachrit – ranní bohoslužba od 10.30 hodin

Šiur – společné studium týdenního oddílu Tóry od 12 hodin

Příspěvky ke společnému vegetariánsko-mléčnému obědu vítány.

Zpráva o činnosti o. s.

Bejt Simcha za rok 2009

Dne 15. prosince 2009 se konala v zasedací síni židovské obce Valná hromada členů o. s. Bejt Simcha.

Valná hromada jednomyslně schválila Zprávu o činnosti a Zprávu o hospodaření v roce 2009.

Plénium valné hromady zvolilo tyto členy do nového představenstva: Jakub Bořkovec, Michal Foršt, Karel Goldmann, Hana Hanáková, Milan Kalina, Ivan Kohout a Jan Syka.

Zvolení členové představenstva si mezi sebou zvolili tyto zástupce: Milan Kalina (předseda), Michal Foršt (první místopředseda), Jan Syka (druhý místopředseda), ve své funkci byla potvrzena i koordinátorka o. s. Bejt Simcha Kateřina Weberová.

Plénium valné hromady zvolilo tyto členy do nové revizní komise: Petr Brandeiský, Martin Pěkný a Věra Razáková.

Zástupcem o. s. BEJT SIMCHA do Rady Federace židovských obcí v ČR byl zvolen Milan Kalina.

Výroční zpráva o činnosti komunity progresivního judaismu o. s. Bejt Simcha v roce 2009

Vážené dámy a pánové, vážení členové představenstva a revizní komise,

je mi velkou ctí, že mohu dnes před vámi vystoupit a informovat vás o činnosti naší komunity za letošní rok a také se s vámi podělit o naše plány pro rok příští.

Naše komunita se zabývá náboženskou, vzdělávací, kulturní i společenskou činností, je respektovaným členem Federace židovských obcí v ČR a řádným členem WUPJ (Světové unie progresivního judaismu). Úzce spolupracujeme se Židovskou obcí v Praze, máme dobré a přátelské kontakty s obcemi v Liberci, Děčíně a Plzni, jsme připraveni spolupracovat jak s organizacemi, tak s jednotlivci, kteří jsou ochotni respektovat zásady progresivního judaismu. Jsme v písemném i osobním styku s mnoha zahraničními židovskými subjekty nejen v Evropě, ale i v USA, Indii či Novém Zélandu.

Podstatou naší činnosti je obnova náboženského života a to v intencích progresivního judaismu. Holocaust a později i komunistický režim takřka zcela zlikvidoval život židovských obcí a spolků a teprve po roce 1989 se mohlo započít s pomalým návratem k normálnímu náboženskému i spolkovému životu. Bejt Simcha byla založena krátce po revoluci a patří tedy mezi „služebně“ nejstarší židovské spolky porevoluční doby. Není dnes možné rekapitulovat celé uplynulé období, ale přestože se v minulosti střídala období větší i menší aktivity, celkově můžeme být spokojeni, udělal se velký kus práce.

Základem našeho náboženského života jsou pravidelné páteční Kabalat šabat, které se konají v modlitebně v Mánesově ulici. Zúčastňují se jich nejenom členové BS, ale i domácí a zahraniční hosté. O „stupínek výše“ jsou páteční bohoslužby za účasti rabínů. Pravidelné večery Kabalat šabat s rabínem Tomášem Kučerou pořádané v restauraci Mánes jsou velmi oblíbené pro svou přátelskou a neformální atmosféru, kterou

Chanuku jsme oslavili v prostorách ŽOP

oceňují i mnohé zahraniční skupiny z USA, Velké Británie či Německa. Bohoslužba, studium a společná večere s charismatickým rabínem je vždy zážitkem. Stejně tak sobotní šachrit za účasti rabína Tomáše Kučery nebo rabína Ronalda Hoffberga patří k našemu náboženskému životu. Vedle těchto „domácích“ bohoslužeb jsme organizovali například páteční bohoslužbu v Domově sociální péče v Hagiboru a další.

Než budeme dál pokračovat ve čtení výroční zprávy, rád bych se s vámi podělil o důležitou informaci. Dne 14. srpna sdělila Sylvie Wittmannová představenstvu, že s ohledem na velkou pracovní vytíženost ve své cestovní kanceláři a nutně péči o oba nemocné rodiče nemůže nadále vykonávat funkci předsedy o. s. Bejt Simcha a z této funkce abdikovala. Představenstvo abdikaci přijalo a 7. září se konaly volby nového předsedy. Do této funkce byl jednomyslně zvolen stávající místopředseda Milan Kalina a do funkce prvního místopředsedy byl navržen a zvolen Mgr. Michal Foršt.

Sylvie Wittmannová se podstatným dílem zasloužila o založení této organizace a jejímu prospěchu věnovala mnoho času a energie. Budete jistě souhlasit, abych mohl i vašim jménem Sylvii poděkovat a popřát jí vše dobré a zejména jejím rodičům brzké zotavení. Jménem představenstva Bejt Simcha si dovoluji Sylvii předat jako symbol uznání malou pozornost.

Již na loňské valné hromadě jsme vás informovali o naší snaze získat do dlouhodobého pronájmu libeňskou synagogu, provést její opravy a připravit ji pro normální náboženský, kulturní a společenský provoz. Součástí našeho plánu je i výstavba vedlejší budovy, kde by bylo nejen zázemí synagogy, ale i prostory pro zájmovou činnost naší mládeže, přednáškový sál, kancelář, místnost pro ochranku a správce synagogy atd. Libeňská synagoga se nyní nachází uprostřed prostoru budoucí nové výstavby, která v krátké době změní toto místo v moderní velkoměstskou čtvrť. Synagoga bude jedinou zachovalou památkou na kdysi největší mimopražskou židovskou obec.

V uplynulém roce proběhla řada jednání jak se Židovskou obcí v Praze, tak i s Federací židovských obcí a řadou zahraničních subjektů. Zemský a vrchní pražský rabín vyslovil s touto myšlenkou souhlas a jeho dobrozdání je nutným předpokladem pronájmu ze strany pražské obce. V současné době organizace tohoto plánu vyžaduje zcela profesionální vedení a jako nevhodnější řešení se jeví to, že o. s. Bejt Simcha založí veřejně prospěšnou společnost, která bude mít své představenstvo a dozorčí radu. Tyto orgány mohou být složeny ze zástupců Bejt Simcha, Židovské obce v Praze, případně zástupce Světové unie progresivního judaismu, a budou zárukou, že peníze, které budou na tyto účely vynakládány z prostředků zahraničních darů a grantů, budou také co nejlépe spravovány. V současné době se hledá nevhodnější podoba zakládajících listin, aby mohl být vypracován jejich návrh a předložen představenstvu ke schválení.

Vážené dámy a pánové, v této zprávě nebyl obsažen výčet našich aktivit. Ty jsou obsaženy ve zvláštním přehledu, který též v tomto čísle otiskujeme.

Závěrem bych chtěl poděkovat bývalé předsedkyni, celému představenstvu, členům revizní komise a především naší věrné koordinátorce Kateřině Weberové a všem, kteří se ▶

► na práci naší komunity podíleli. Osobně pak děkuji za podporu, kterou jste mi vyjádřili během mého pobytu v nemocnici. Jsem za ni velmi vděčen a pomohla mi psychicky zvládnout náročnou hospitalizaci. Děkuji a vracím slovo předsedajícímu doktoru Sykovi.

Milan Kalina.

A. NÁBOŽENSKÁ ČINNOST

1. Osłavy svátků

Březen – Osłava svátku **Purim** (v restauraci Mánes): veřejné čtení Megilat Ester (Ivan Kohout), purimšpíl, vystoupení taneční skupiny Yocheved (9. 3.)

Duben – **Pesachový seder** (v restauraci Mánes) – vedli Ivan Kohout a Sylvie Wittmannová (8. 4.)

Květen – Bohoslužba ke svátku **Šavuot** (v Pinkasově synagoze): Kabalat šabat, vyprávění o svátku šavuot, čtení knihy Rut (29. 5.)

Září – **Roš ha-šana** v synagoze na Palmovce: 18. 9. maariv, 19. 9. šachrit a musaf, bohoslužby vedl rabín Moshe Yehudai

Jom Kipur v Pinkasově synagoze: 27. 9. Kol nidre a maariv, 28. 9. šachrit, musaf, mincha, jizkor, neila, havdala a zakončení půstu – bohoslužby vedl rabín Moshe Yehudai

Sukot: stavba suky (30. 9.)

Říjen – **Sukot** – Kabalat šabat a osłava svátku (2. 10.)

Simchat Tora v synagoze v Heřmanově Městci – spolu se skupinou z kongregace Temple Beth Or (Raleigh, Severní Karolína) a rabínkou Raachel Jurovics: ranní bohoslužba, přednášky a studijní setkání, havdala, koncert skupiny Rebelcantissimo (10. 10.)

Prosinec – **Chanuka**: 6. 12. Svíčekování – workshop, výroba chanukových svíček, 11. 12. bohoslužba v Pinkasově synagoze (bohoslužbu vedl Michal Foršt, drašu přednesl rabín Leigh Lerner z kongregace Temple Emanu-El-Beth Sholom v Montrealu, Quebec, Kanada), 15. 12. osłava na ŽOP (chanukové písně – Michal Foršt, slovo o svátku – Karel Goldmann, recitál hebrejských a jidiš písní s klavírním doprovodem – Zita Skořepová-Honzlová)

2. Kabalat šabat – každý pátek; součástí bohoslužby pravidelně draša k týdennímu oddílu Tóry či aktuálnímu svátku; bohoslužby vedli obvykle Michal Foršt nebo Ivan Kohout

3. Bohoslužby a studijní hodiny s rabínem Tomášem Kučerou (Kabalat šabat a sobotní dopolední bohoslužby, obvykle jednou měsíčně) pořádané ve spolupráci s World Union for Progressive Judaism – Kabalat šabat 27. 2. v DSP Hagibor, 31. 1., 17. 4., 12. 6. a 30. 10. v restauraci Mánes, šachrit 21. 3., 16. 5. na ŽO, 12. 9. v synagoze v Turnově (ve spolupráci se ŽO Liberec), 28. 11. v Pinkasově synagoze (spojeno s bat micva Karolínou Kotrbové)

4. Návštěvy, speciální bohoslužby
Únor – Havdala a setkání s Judith Edelman-Green nad její knihou Immigrant Lessons (7. 2.)

Šachrit – ranní šabatová bohoslužba s rabínem Ronaldem Hoffbergem a Masorti (21. 2.)

Březen – **Šachrit** – ranní šabatová bohoslužba s rabínem Ronaldem Hoffbergem a Masorti (14. 3.)

Duben – **Šachrit** – ranní bohoslužba s rabínem Ronaldem Hoffbergem a Masorti, spojeno s oslavou bar micva (11. 4.)

Květen – **Kabalat šabat** v Jeruzalémské synagoze se skupinami z USA a Izraele (8. 5.)

Kabalat šabat s mládežnickou skupinou z londýnské Northwood and Pinner Liberal Synagogue; draša na téma týdenního oddílu Tóry – rabín Hillel Athias-Robles (22. 5.)

Mincha – odpolední modlitba a studium týdenního oddílu Tóry (31. 5.)

Červen – **Kabalat šabat** a koncert texaského rabína a písničkáře Neala Katze (19. 6.)

Mincha – odpolední modlitba a studium týdenního oddílu Tóry (21. 6.)

Srpen – **Šachrit a bar micva Brandona Paikoffa**, bohoslužbu vedl rabín Ronald Hoffberg

B. KULTURNÍ A VZDĚLÁVACÍ ČINNOST

1. Pátý ročník cyklu koncertů Neznámá hudba synagog (za podpory hlavního města Prahy a ve spolupráci s VKC ŽM):

13. 9. Rabi Löw by se (ne)divil aneb Golem na Palmovce: večer plný hudby, tance a učeného i veselého povídání k 400. výročí úmrtí rabího Jehudy Löwa ben Becal-le řečeného Maharal. Účinkovali Rudolf Pellar, Tomáš Töpfer – mluvené slovo & zpěv, Jiří Stivín – flétna, Hana Frejková & Marianna Borecká – zpěv, Michal Hromek – kytara, Michal Foršt – zpěv, cajón, Viktor Bytchek – bajaran, zpěv, Pražské filharmonické mužské kvarteto – zpěv, Trombenik – 4/5 klezmerové kapely, Yocheved – soubor židovských tanců. Večer připravil Michgal Foršt a moderoval Petr Brod.

15. 12. Chanukový recitál Zity Skořepové-Honzlové (hebrejské a jidiš písně s klavírním doprovodem)

2. Výuka hebrejštiny:

pravidelné lekce pod vedením Anny Plavcové a Karla Goldmanna
speciální kurz čtení siduru – jednou měsíčně s rabínem Kučerou

3. Vzdělávací cyklus Různé chutě judaismu probíhal za podpory a pod záštitou World Union of Progressive Judaism již čtvrtým rokem, v roce 2009 se uskutečnilo celkem 9 akcí (ve třech tematických sériích):

Alternativní tradice hebrejské bible:

7. 1. Vztah Izraelců k přírodě – zjevení Baala nebo Hospodina?, **14. 1. Měl kdysi Hospodin družku?**, **21. 1. Menora** – obraz posvátné mandloně – přednášela Mgr. Věra Tydlitátová (lektorka Centra blízkovýchodních studií Západočeské univerzity v Plzni)

Podoby židovské náboženské hudby ve světě:

25. 3. Hudba syrských Židů – přednášela Zita Skořepová-Honzlová – studentka etnomuzikologie na FHS UK, interpretka hebrejských a jidiš písní, **18. 3. Hudební procházka synagogami Bostonu**, **1. 4. Hudba Židů v synagoze v Kodani** – přednášela Veronika Seidlová – studentka etnomuzikologie a kulturní antropologie na FHS UK, kurátorka a vedoucí Centra pro dokumentaci populární hudby a nových médií v Českém muzeu hudby. Všechny přednášky byly doprovázeny hudebními ukázkami a projekcí fotografií.

ŽENY V ŽIDOVSTVÍ:

22. 4. Ženy myslitelky a intelektuálky (bojovnice ducha), **29. 4. Židovské obchodnice a matky** (bojovnice tělem i duchem), **6. 5. Dnešní ženy ortodoxie a reformy** (nové boje se starými klišé) – přednášela Sylvie Wittmannová

4. Další

19. 9. Má židovský kalendář stále svůj význam? – přednáška rabína Moshe Yehudaie, **23. 9. Vysoké svátky a židovská příkazání, micvot** – přednáška rabína Moshe Yehudaie, **28. 9. Kniha Jonáš a Jom kipur** – přednáška rabína Moshe Yehudaie

C. PUBLIKAČNÍ ČINNOST

V uplynulém roce jsme začali vydávat již devátý ročník měsíčníku **Maskil**, který je distribuován zdarma všem židovským obcím a organizacím v ČR. V současnosti má rozsah 20 stran a vychází v nákladu 800 kusů. A dále je šířen prostřednictvím naší webové stránky.

D. REFORMNÍ ŠABATON

Za podpory Světové unie progresivního judaismu (WUPJ) jsme uspořádali **víkendové setkání v Plzni** (24. – 26. července 2009). Na programu byly šabatové bohoslužby a studijní hodiny vedené rabínem Tomášem Kučerou, přednášky prof. Paula Liptze („Různé židovské skupiny v Izraeli – charedim, moderní ortodoxní, sekulární“), Mgr. Věry Tydlitátové („Dějiny, historie a mýtus“) a Sylvie Wittmannové („Rabi Isaac Meyer Wise“), hudební vystoupení (Viktor Bytchek, Michala Foršt), prohlídka města spojená s výkladem o historii plzeňské židovské komunity (Alena Wittmannová, Sylvie Wittmannová) a návštěva plzeňských židovských hřbitovů.

Připravila Kateřina Weberová

Pokus o identifikaci 1. část

kořene antisemitismu

Avraham B. Jehošua

Věnováno mému učiteli Cvi Javecovi, který mě naučil chodit po stezkách historie.

„Věda, jež odhalila lež čiré spirituality, dokázala rovněž znovu definovat vzájemný vliv, který existuje mezi tělem a duší národa. Věda nás také naučí, jak střízlivě a nestranně posuzovat strašlivý problém vztahů mezi Izraelem a národy světa – bez fňukání a bez vychloubání.“
(Gershom Scholem: Úvahy o moudrosti Izraele)

Vychází nenávist vůči Židům z jediného kořene? Odvážíme se vůbec klást takovou otázku ohledně jevu (nazývaného od konce devatenáctého století antisemitismus), který existuje tak dlouho a v tolika formách a k němuž se pojí tolik různých vysvětlení? Nenávist, která sahá až do starověku a v neustále se měnícím světě zůstala po tisíce let beze změny; nenávist vůči Židům, která je zakořeněna v různých národech a kulturách a kterou sdílají členové různých náboženských hnutí, dokonce i takových, jež spolu navzájem válčí, jako například křesťanství a islám; nenávist vůči Židům, která přetrvává nejen v totalitních a zcela sekularizovaných společnostech, ale i v liberálních demokraciích? Vždyť sami Židé po staletí prodělávali nesčetné proměny, nabývali nových vlastností, zbavovali se těch starých a – sociologicky řečeno – měnili způsob života, povolání, bydliště a také své zapojení do společnosti, v jejichž lůně žili – ať už byli nábožensky založení, sekularizovaní, asimilovaní, izolovaní nebo spolčení v obcích. Existuje vůbec nějaká zřetelná linie spojující římského filozofa Seneku (který Židům říkal „zločinný kmen“) a římského historika Cornelia Tacita (který je nazýval „odporný“) s německým skladatelem Richardem Wagnerem nebo s francouzským spisovatelem Loui-sem-Ferdinandem Célinem, kteří oba žili celá staletí po Římanech, a přesto byli zrovna tak stravováni vražednou nenávistí vůči Židům – navzdory velké kulturní, etické a společenské propasti, která mezi nimi zela, a navzdory skutečnosti, že Židé, s nimiž se setkali, vypadali úplně jinak než ti, které znali Římané?

Nijak se nechci dotknout intelektu skutečných historiků i všech ostatních, kdo se snahy identifikovat společný kořen nenávisti vůči Židům napříč staletími spíše obávají. Skutečně, právě ti, kteří tak pečlivě zkoumají složitosti každého historického období, kteří šetří jemnosti nejrůznějších specifických prvků židovské i nežidovské společnosti v každé době, kteří studují antisemitské prameny středověkého křesťanství nebo současného islámu, kteří pátrají ve složitém podhoubí německé identity, jež dalo vzniknout nacismu – právě ti všichni možná

oprávněně odmítnou hypotézu, podle níž všechny antisemitské jevy spočívají na společném základě. Vědecká opatrnost je nutí zdržet se pokusů o paušální generalizaci sahající napříč tak velkým časovým úsekem; spíše než historickému tvrzení se něco takového podobá jakési mytologické koncepci.

Je pravda, že i historikové si čas od času dovoří formulovat povšechné historiosofické pohledy, obvykle na způsob „Věčné nenávisti vůči věčnému lidu“ (jak zněl titul knihy Nahuma Sokolova z roku 1882); ale i tyto velké syntézy jsou obvykle spíše popisné než analytické. Je proto možná jediné přirozené, že lidé jako já, kteří nejsou profesionálními historiky a nemají tak povinnost vést bádání s vědeckou přesností a v mezích určitého časového rámce, se pokoušejí zažehnout jakousi jiskřičku v naději, že se jí chopí nějaký zodpovědný historik a zapálí s její pomocí celou hranici. Neboť jestliže se pyšníme historickou kontinuitou židovského národa přes celá tisíciletí a současného Žida vnímáme jako osobu, která je strukturou své identity spojena s Židem, který žil před stovkami nebo i tisíci let, není nijak nerozumné pokoušet se zjistit, zda i antisemitismus, který Židy tak tvrdošjně doprovází, nemá svoji vlastní pevnou strukturu.

Je zřejmé, že i kdybychom takovou strukturu skutečně našli, nijak bychom tím

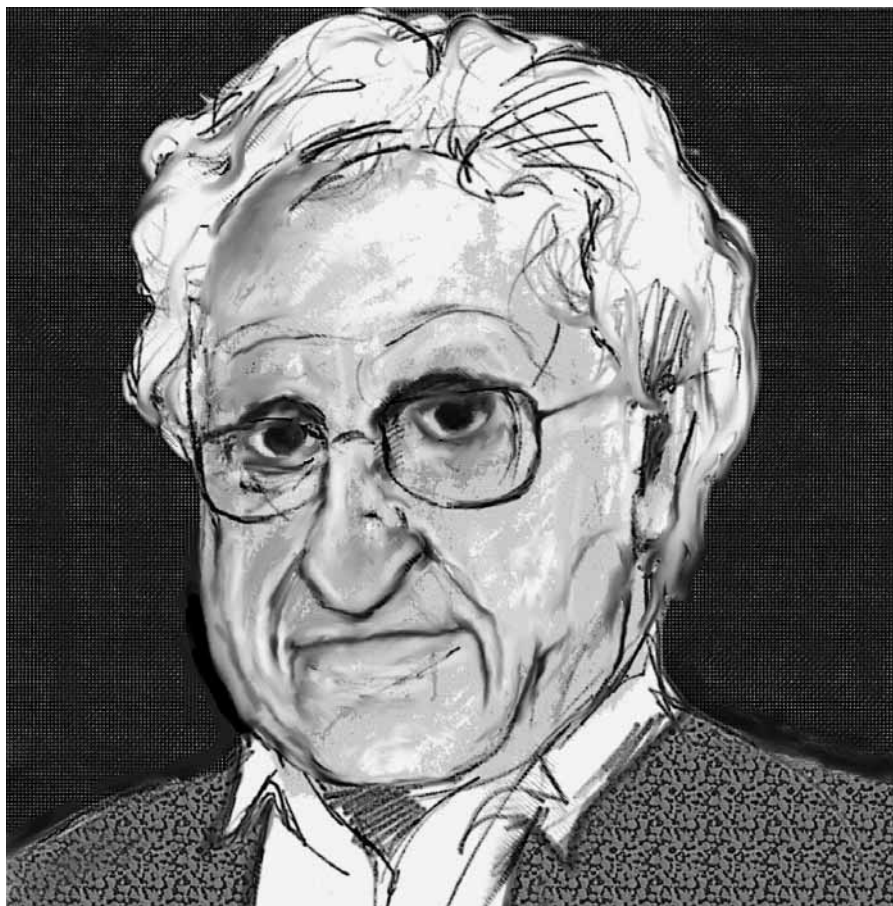
nepopřeli ani neodsunuli na okraj historické analýzy a výklady týkající se podstaty antisemitismu ve všech jeho místních a časových podobách.

Ve snaze identifikovat a pochopit strukturu nenávisti vůči Izraeli, která vstoupila ve známost coby antisemitismus, stavím vlastně na tradičním židovském názoru, který intuitivně předpokládá, že tato nenávist má skutečně jeden věčný a neměnný kořen, aniž by jej ovšem dokázal vysvětlit. Rázná slova reba Šimona bar Jochaje „Halacha říká, že Ezau nenávidí Jákooba“ byla vždy přijímána jako srozumitelná lidová moudrost vysvětlující nenávist pohanů vůči Židům coby jednou provždy daný jev. Neměli bychom zapomínat: Ezau byl Jákoobo biologické dvojčce! Slova reba Šimona tudíž poukazují na existenci primární nenávisti, která nijak nezavisí na společensko-náboženských podmínkách. Dokonce i ve verši, který Židé zpívají o první velikonoční noci – „V každém pokolení stojí připraveni nás zničit“ (všimněme si užití přítomného času) – je ukryt základní předpoklad, že antisemitská nenávist, aktivně usilující o zničení židovského národa, přechází z generace na generaci za nejrůznějších okolností a na nejrůznějších místech. Pokračování verše – „a Svatý, budiž požehnán, nás osvobozuje z jejich rukou“ – také přijímá coby danou věc, že osvobození může být jen částečné a krátkodobé. Problém sám nemůže být vyřešen, jestliže nás Bůh musí znovu a znovu „osvobozovat“. Jinými slovy, ani z pohledu naprosto dokonalého věřícího není Bůh schopen potřit nenávist vůči Židům; dokáže je pouze osvobodit, a to jen částečně a dočasně.

Proto při hledání podstaty antisemitismu vyjadřují základní židovský pohled, podle něž, třebaže to nelze vysvětlit, tento všeobecně sdílený antisemitský kořen představuje konstantní motivační faktor lidského konání bez ohledu na jakékoli náboženské, národnostní, společenské nebo ekonomické podmínky vládoucí v daném období. Tento pohled také fatalisticky předpokládá, že strukturu antisemitismu nelze zničit. Bude existovat věčně. V jakémisi zvláštním a tra- ▶

Avraham B. Jehošua (1936) izraelský spisovatel, esejista a dramatik narozený v Jeruzalémě, s českými kořeny po otci, emeritní profesor literatury na haifské univerzitě. Je autorem devíti románů, několika povídkových sbírek, divadelních her a knížek pro děti. Nedávno vydal pražský nakladatel Pistorius jeho světově známý román (Ha-meaveh, 1977), **příběh Adama**, který pátrá po milenci své ženy Asji, ztraceném ve víru jomkipurové války, a jejich čtrnáctileté dcery Dafí, jež se zamiluje do jednoho z arabských dělníků pracujících pro jejího otce...

Původní hebrejská verze tohoto textu vyšla poprvé v roce 2005 v časopisu *Alpajim* a vzbudila intenzivní veřejnou debatu. Český překlad vznikl na základě autorizované anglické verze otištěné v roce 2008 v izraelském anglojazyčném časopise *Azure*.

Avraham B. Jehošua

Yuma (wikimedia.org)

► gickém smyslu se antisemitismus stal nanejvýš důležitou a přirozenou složkou židovské identity, až do té míry, že absence antisemitismu, a tím spíše existence filosemitismu, působí v očích mnoha Židů podezřele a nepřirozeně. Praktikující Žid někdy identifikuje prvek aktivního antisemitismu jako zásadní aspekt správného světového řádu.

Nikdo se zřejmě definováním a vysvětlováním své identity nezabývá tolik jako Židé. Stačí jen podívat se na zprávy z mnoha konferencí po celém světě, které skrytě nebo otevřeně řeší téma židovské identity. Co je Žid? Kdo je Žid? Do jaké míry je Izraelec Židem? Netřeba ani zmiňovat otázky týkající se sekulárního Žida, humanistického Žida, asimilovaného Žida a dále nejrůznější variace na toto téma, které se zarputile přetřásají v tisících knih a esejích. Je cosi absurdního na tom dávném národě, který neustále, i po nějakých třech tisících let, tvrdě, intenzivně a takřka posedle pracuje na hádance své identity, neúnavně hledá další a další vysvětlení, definice a jejich různé verze – v takové míře, že i definice Žida v Zákoně o návratu, který platí ve Státě Izrael, byla za velmi krátké období hned několikrát změněna.

Zde jsou například dvě podivuhodné a fascinující pasáže, jejichž autorem je Sigmund Freud. Jedna pochází z dopisu vídeňskému ústředí organizace B'nai Brith a druhá je z úvodu k hebrejskému překladu

knihy „Totem a tabu“. Organizaci B'nai Brith Freud píše: „K židovství mě nepoutala (stydím se to skoro přiznat) ani víra, ani národní hrdost... Zůstávala ale celá řada věcí, které činily židovství a Židy přitažlivými – celá řada obskurních citových vlivů, které byly tím mocnější, čím těžší bylo vyjádřit je slovy, a také jasné vědomí vnitřní identity, bezpečné soukromí sdílené mentální konstrukce.“

V úvodu k hebrejskému překladu knihy „Totem a tabu“ dodává: „Pro žádného čtenáře [hebrejské verze] této knihy nebude snadné vžít se do citů autora, který nezná jazyk svatého písma, který se zcela odcizil náboženství svých otců – stejně tak jako kterémukoli jinému náboženství – a který není schopen přijmout za své nacionalistické ideály, který ale přesto svůj lid nikdy nezavrhl... Kdyby mu byla položena otázka: „Jelikož jste odvrhl všechny tyto společné rysy svých krajanů, co židovského vám vlastně zbývá?“, odpověděl by: „Hodně, a možná sama podstata.“ Onu podstatu by nyní nedokázal jednoznačně vyjádřit slovy, jednoho dne bude však bezpochyby přístupna vědeckému zkoumání.“

Jak říká psycholog Zvi Giora, byl to možná jediný případ, kdy Freud ve snaze pochopit sám sebe hledal pomoc u druhých. Mezitím však tito druzí byli sami udiveni a dojatí fenoménem židovské identity a její životaschop-

nosti. Historik Jacob Tolman, zjevně v zajetí emocí, napsal: „V tomto ohledu musíme čelit nesmírné překážce, kterou Dr. Weizmann nazýval židovská „duchovitost“. Svět je příliš malý na to, aby je pojal, a říká se o nich, že vlastní veškeré bohatství země, a přitom když napřeš všechny své síly, abys je podchytil nějakou definicí, uniknou ti jako přízrak. Pokud jde o židovo židovství, zdá se skoro nemožné najít cokoli hmatatelného a měřitelného; přitom mezi Židem a okolním světem vždy leží bolavá a vše ostatní zastíňující blána jeho sebeuvědomění...“

Tyto věci jsou ale příliš jemné na historografické metody nebo na tak hrubé nástroje, jako je kvantitativní měření židovského podílu na různých řemeslech a profesích nebo údaje o návštěvnosti synagóg a příspěvcích na charitativní činnost. Freud na rozdíl od Talmona nebyl ochoten oddat se beznaději a přenechat tuto otázku říší tajemství a záhad. Jako přesvědčený racionalista věřil, že vědecký výzkum odhalí „samu podstatu“ židovství, přestože on sám ji formulovat nedokázal.

Pokus o racionální postižení struktury antisemitismu nám snad pomůže také pochopit „záhadu“ židovské identity. Není divu, že tolik židovských historiků vede své výzkumy v letopisech židovského lidu skrze objasnění projevů antisemitismu v různých obdobích, jako jsou křížové výpravy nebo vyhnaní ze Španělska a samozřejmě holocaust a vše, co mu předcházelo. Připomíná to pojitko mezi studiem choroby a studiem anatomie a mechanismů lidského těla, anebo pokus pochopit strukturu lidské osobnosti prostřednictvím studia utrpení nebo psychické choroby. Konečně kdyby lidé netrpěli vážnými chorobami, nebylo by nutné ani ono nesmírné úsilí vynakládané ve snaze pochopit tajemství biologických mechanismů těla. To se vztahuje i na existenciální nebo mentální rány, jež vedou lidské bytosti ke zkoumání chodu lidské mysli a duše na individuální i kolektivní úrovni. Stejně tak studium nákazy antisemitismu může posloužit jako klíč ke studiu a pochopení židovské identity.

Pohromy způsobené antisemitismem jsou tak děsivé a do budoucna představují tak vážnou hrozbu, že se vyhýbavých řečí o tajemství a záhadě židovské identity musíme za každou cenu vzdát. Pomocí vědeckých nástrojů musíme pochopit jeho podstatu; slovy Jacoba Talmona, antisemitismus je třeba „podchytil“.

Klíče vedoucí k rozluštění zdánlivě neproniknutelných jevů jsou občas kupodivu dostupnější, než bychom si mysleli, a někdy na ně dokonce už poukázali lidé před námi. Nelze ani vyloučit, že příčinou oné podivné nechuti tyto věci zkoumat, která následně vede k lhostejnosti a popírání, není nic jiného než strach z příliš jednoznačných závěrů.

► Z angličtiny přeložil Marek Sečkař

Desátý tevet

Jom ha kadiš ha-klali

Den všeobecného kadiše za zavražděné

Židovský rok nám dává možnost radovat se, zpytovat své svědomí a truchlit vždy, když je čas. Teď v zimě, kdy je počasí nepřijemné, zima, a v Izraeli, doufejme, dešť a nevlídnou. V Evropě jsou stromy holé, pole hnědá nebo zasněžená, příroda navozuje truchlivou náladu a halacha ji 10. tevetu předepisuje.

Minulé století přidalo k onomu halachickému významu spojenému s tímto smutným dnem ještě jeden, bylo stanoveno, že to je den, který byl rabíny po druhé světové válce vyhlášen jako den, kdy se říká modlitba za zemřelé, kadiš, za všechny, jejichž datum zavraždění není známo. Je to povinnost velmi těžká, uvážíme-li, že obětí šoa bylo šest miliónů, po většině z nich nezůstali rodinní příslušníci, kteří by se této povinnosti ujali, a o mnoha obětech se neví. Desátý tevet (letos 27. prosince) je také pústem, což ještě prohlubuje vážnost a tíhu tohoto dne. V mnoha obcích v Evropě nezůstal nikdo, kdo by se kadiš za zavražděné pomodlil. Většina obětí šoa nemá také hrob, někdy nalezneme jejich jména na zachovaných rodinných hrobech z doby před druhou světovou válkou, ale mnohdy nezůstal nikdo, kdo tato jména na hroby nechal napsat.

Ironií osudu je, že zatímco životy byly zmařeny, majetek se zachoval a prošel mnoha rukama. V posledních letech došlo k tomu, že se majetky po zavražděných dostaly do správy židovských obcí či spolků. Členy těchto obcí a spolků jsou mnohdy také židé a Židé, kteří své židovství objevili v dospělosti nebo přijeli z jiných zemí či kontinentů anebo židovství přijali jako svou životní cestu teprve v dospělosti, kdy se rozhodli konvertovat. Často tedy mezi původními členy a donátory židovských obcí a spolků kromě židovství není žádné jiné spojení než právě ten majetek, který se obcím a spolkům po všelijakých peripetiích navrátil. Dalo by se tedy říci, že současní členové obcí a židovských spolků jsou v jistém smyslu dlužníky. Dluh ovšem není komu splatit. Opravdu není? Domnívám se, že je, protože právě tím, že obec pokračuje, naplňuje dědictví, které převzala. Halacha přesně vymezuje povinnosti dědice, jednou z těchto povinností je říci v den výročí úmrtí kadiš, označit hrob. Předpokladem pro pronesení modlitby kadiš je minjan, společenství deseti mužů, kteří svou přítomností podporují toho, kdo kadiš pronáší. A je lhostejné, zda se jedná o modlitbu v improvizované modlitebně, nebo v odborně rekonstruované, temperované synagoze. Důležití jsou právě ti lidé. Tedy prvním předpokladem pro „splacení dluhu“ je minjan. Podle halachy říká kadiš muž, který ztratil jednoho

z rodičů anebo, nedej Bože, dítě. Konvertita může říkat kadiš i v případě, že má biologické rodiče, protože jeho duchovními rodiči jsou Abraham Avinu a Sara Imenu.

A právě zde se naskytá příležitost pro „splacení dluhu“ všem, kteří k obcím a spolkům našli cestu a požívají jejich výhod, které jsou možné právě díky dědictví, které zůstalo po tisících zavražděných. Kdo ví, jakou váhu a cenu takové modlitby mají. Domnívám se, že v tomto případě není vůbec rozdíl v pojetí různých postojů ve směrech, kterými se židovství interpretuje anebo pojímá.

Další neméně důležitou povinností je postarat se o hrob. Víme, že různé židovské i nežidovské instituce a organizace vybudovaly památníky obětem šoa hned po válce nebo později. Židovské muzeum v Praze například projektem Zmizelí sousedé připomíná, že ve městech a vesnicích žili lidé, kteří se téměř ničím nelišili od svých sousedů a jen za tu malou odlišnost, totiž své židovství, zaplatili životem. Jsou pečlivě vedeny spisy a soupisy o tom, co se stalo s oběti, a přece mnohdy chybí něco, co by chybět nemuselo, tedy jednoduchý náhrobní kámen se jménem a daty. Konec třicátých a počátek čtyřicátých let dvacátého století

přinesl s sebou vlnu sebevražd a předčasných úmrtí u Židů, kteří nevydrželi tlak, pod nímž žili, skutečnost, že příbuzní a známí byli odvlékáni do neznáma, ovšem mnozí věděli, anebo snad spíš tušili, že ono neznámo neznámá nic dobrého. Umírali tak smrtí z lékařského hlediska přirozenou, například na infarkt a podobně, a nepřirozenou, kdy si sami sáhli na život. Židovské obce v té době ještě fungovaly, a proto se těmto zemřelým dostalo místa posledního odpočinku na židovském hřbitově, náhrobního kamene zřídka. V Brně si při digitalizaci pohřebních knih této skutečnosti všimili, protože ji ani přehlédnout nešlo – 807 pohřbů za poměrně krátké období a nepřítomnost náhrobních kamenů jsou fakta dostatečně výmluvná. Proto se představitelé brněnské židovské obce rozhodli tento dluh zemřelým splatit. Vznikl tak projekt, jehož cílem je obnovit u více než sta hrobů mramorové destičky. U 217 hrobů byly usazeny náhrobní kameny, které byly zaplacené z darů od soukromníků, nadací a samotné brněnské židovské obce, celkově se jedná o nemalé částky, které přesahují devět set tisíc korun. Zbývá ještě najít prostředky na vytesání jmen zemřelých na posledních patnáct již stojících náhrobníků. Tak brněnská obec po letech splnila to, co nemohli splnit příbuzní, a projevila tím *chesed šel emet*, tedy opravdové milosrdenství a naplnění slov proroka Izajáše: „Dám ve svém domě a na hradbách památník se jménem lepším než synů a dcer, dám jim jméno věčné, jež nebude vymýceno“ (Iz 56,5).

Současně tak v Brně vyjádřili, že kontinuita a dědictví pro ně neznamenají pouze slova, ale především skutek.

► Hana Mayerová

Pokud navštívíme v zimě hřbitov, abychom vzpomněli na naše mrtvé, pak je na místě mít pro návrat domů připravené nějaké jídlo, které zahřeje a pomůže zahnat smutné myšlenky.

K tomuto účelu se nejlépe hodí polévky. Především „rozležení“ jim dělá jen dobře a nejsou náročné na ohřívání a servírování. Za pár minut po návratu můžeme rodinu či sami sebe usadit ke stolu a začít jíst.

Jakkoli jsou polévky pro vaření jednoduché, není na škodu si připou-

čtení pro děti a jejich rodiče

Nezapomeňte...

Desátý tevet je mimo jiné dnem, kdy se říká kadiš za všechny, jejichž datum úmrtí není známo. To se samozřejmě týká velké části z šesti miliónů obětí šoa, mezi nimiž bylo i více než milión dětí. Zde jsou příběhy alespoň několika z těchto dětí a jejich rodin:

Emmanuel Alper se narodil v roce 1927 v polském Pinsku. Jeho otec byl ředitelem prestižní židovské střední školy a sionistickým aktivistou. Jeho matka působila jako učitelka na stejné škole jako otec. Když v červenci 1941 obsadili Němci Pinsk, zřídili židovskou radu, která jim měla napomáhat při plánované likvidaci místní židovské populace. Emanuelův otec byl do rady zvolen, ale když zjistil, co tato funkce obnáší, během dvou dnů na ni rezignoval. O deset dní později jej Němci popravili. Koncem dubna 1942 bylo v Pinsku zřízeno uzavřené ghetto, do nějž se museli přestěhovat všichni Židé, mezi nimi i Emmanuel, jeho sestra **Avia** a jejich matka. Mezi 20. říjnem a 1. listopadem téhož roku bylo téměř všech dvacet tisíc zbývajících obyvatel ghetta shromážděno a zavražděno. Emmanuelovi bylo patnáct let.

Isi Brauman se narodil v roce 1934 v lotyšském přístavním městě Liepaja rodičům Aně a Abramovi, stejně jako jeho o tři roky mladší bratr **Isac Brauman**. Jejich otec byl krejčí. Když v červnu 1940 přišli do města Němci, byla okamžitě zavedena protizidovská opatření – povinné označení na oděvu, konfiskace majetků, nucené práce, vyhánění z domovů. V průběhu necelého roku a půl

zemřela či byla povražděna polovina židovské populace města. V prosinci 1941 byla většina zbývajících Židů shromážděna a převezena do nedaleké rybářské vesničky, kde byli zastřeleni. Podobné akce se opakovaly v únoru a dubnu následujícího roku. Zbývajících 805 Židů bylo shromážděno v ghettu, které bylo zlikvidováno v říjnu 1943. Jeho obyvatelé byli převezeni do koncentračního tábora Kaiserwald, kde většina z nich zahynula. O osudu rodiny Braumanových neexistují žádné informace od chvíle, kdy do města vstoupila německá armáda. Jejich životy se skončily neznámo kde a kdy.

Dvojvaječná dvojčata **Lia** a **Mia Borakovy** se narodila roku 1928 v polském Lvově (Lembergu) matce Evelině a otci Adolfovi. Rodina byla poměrně zámožná, děvčata prožila dětství v pěkné předměstské vile. Němci vtrhli do města s více než stotisícovou židovskou komunitou 30. června 1941. Již během prvních čtyř dnů bylo povražděno více než čtyři tisíce Židů. V prosinci 1941 byli všichni Lvovští Židé přesídleni do uzavřeného ghetta. Již během samotného přesídlovacího procesu bylo povražděno více než pět tisíc starých a nemocných. Vzápětí také začaly odcházet transporty do pracovních a později i vyhlazovacích táborů (od března 1942 do Belzecu). V červnu 1943 začala likvidace ghetta a jeho zbylých zhruba sedmi tisíc obyvatel. O osudu Mii a Lii po příchodu německé armády do Lvova není nic známo. Proslýchá se pouze, že byly zneužity pro experimenty, které nacističtí lékaři prováděli na dvojčatech.

Natus Weissblatt se narodil v roce 1926 v polském hlavním městě Varšavě. Jeho otec Mark byl jedním z mála Židů, kteří pracovali pro polskou vládu, matka Rena vyučovala soukromě hebrejštinu. Natus byl vynikající

student. Bylo mu třináct, když do Varšavy na podzim 1936 vstoupila německá armáda. V říjnu 1940 byli všichni židovští obyvatelé Varšavy nuceni přesídlit do ghetta, v němž se brzy v otřesných podmínkách mačkalo skoro půl miliónu lidí. Tisíce jich zemřely hladem nebo v důsledku nemocí, jiní byli zastřeleni při pokusu propašovat do ghetta jídlo. V červenci 1942 začaly masové deportace do nedalekého vyhlazovacího tábora Treblinka, kde byla většina nově příchozích ihned poslána do plynových komor. V září 1942 zbývalo ve varšavském ghettu už jen kolem 60 000 převážně mladých lidí. V předvečer Pesachu, 19. dubna 1943, začali Němci s plánovanou likvidací ghetta. Ke svému překvapení se setkali s ozbrojeným odporem. Vypuklo slavné povstání ve varšavském ghettu, v němž hrstka vyhladovělých, zesláblých a špatně vyzbrojených obyvatel ghetta vydržela vzdorovat organizované německé armádě téměř měsíc, do 16. května 1943. O osudu Natuse Weissblatta a jeho rodiny není nic známo od chvíle, kdy byli přesídleni do ghetta.

Ruth Moses se narodila v roce 1935 v německém Frankfurtu nad Mohanem jako jediné dítě Berty a Huga Moseových. Od října 1940 bylo Židům zakázáno opustit zemi, začaly deportace na východ. Šestiletá Ruth byla spolu s rodiči deportována do ghetta v lotyšském hlavním městě Riga. Tisíce obyvatel ghetta zemřely vinou otřesných podmínek. Nakonec bylo ghetto zlikvidováno a jeho obyvatelé zplynováni nebo postřeleni. Někteří byli posláni do táborů, kde většina z nich rovněž zemřela. V prosinci 1943 nezbyl v řížském ghettu jediný Žid. Ruth a její rodina zmizeli beze stopy, o jejich osudu od okamžiku deportace z Německa není nic známo.

S využitím materiálů z www.graceproducts.com

menout, že nemusíme polévku zahušťovat pouze jíškou, ale i s pomocí ovesných vloček nebo černého chleba. Také není nezbytně nutné používat polévky v prášku na dochucování, obsahují příliš soli a glutaman sodný, který není zdraví prospěšný. Chceme-li být připraveni na všechny situace, vaříme maso nebo kosti zvlášť a zeleninu také zvlášť, což nám umožní pohostit téměř stejným jídlem vegetariány

a všechny ostatní, kteří se masa nevzdávají. Pokud budeme dělat polévku jako hlavní jídlo, navrhnij masovou, například uvařit krůtí křídlo, stehno a krk spolu s novým kořením, bobkovým listem a kuličkami pepře. V druhém hrnci osmahnout na troše oleje cibuli, česnek, pórek a pak přidat veškerou zeleninu, kterou máme rádi – mrkev, petržel, celer, batáty, kedlubnu, brokolici (pozor, dobře prohlédnout), dýni,

cukety a také brambory a například kroupy, pokud je máme rádi (v polévce jsou výborné i špaldové kroupy) a zalít vodou (nejlépe vroucí). Vaříme, dokud zelenina nezměkne. V druhém hrnci, ve kterém se vařilo maso, sebereme pěnu, která se vytvořila, a obereme kosti a maso pokrájíme nadrobno. Jakmile je zelenina měkká, tak obě polévky smícháme (můžeme ponechat pro případné vegetariány část

zeleninové verze), krátce spolu povaříme, osolíme. Pokud je zvykem v rodině jíst v polévce nudle, vaříme je také zvlášť. Samozřejmě macesové knedlíčky či jiné nočky také nejsou na škodu. Podáváme posypané čerstvými bylinkami. Po takové polévce stačí hrnek čaje s pečivem. A můžeme si třeba prohlížet album s fotkami těch, kteří tu už s námi nejsou, a s úsměvem zavzpomínat.

Ladino a judeo-španělština

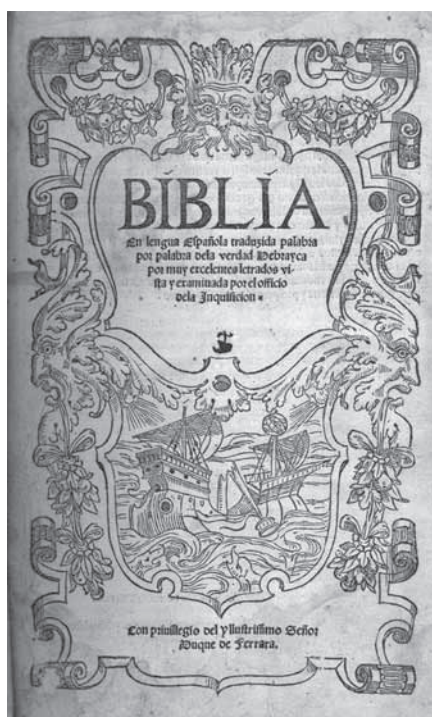
Smrt a znovuzrození diasporního jazyka

Judeo-španělština se poprvé dostala do zorného pole světové odborné veřejnosti v roce 1880, kdy osmadvacetiletý madridský lékař a pozdější významný španělský politik a senátor Angel Pulido Fernández (1852–1932) podnikl po Dunaji cestu z Vídně do Budapešti. Během ní se ke svému velkému překvapení setkal s osmanskými židy, kteří ho oslovili zvláštní formou španělštiny. Ta už na první pohled obsahovala množství archaických elementů a forem blízkých jazyku španělských středověkých literárních děl. Fascinován existencí těchto „španělů bez vlasti“ a jejich starobyle působícím jazykem publikoval Pulido, který byl ovlivněn pro tehdejší dobu typickým romantismem a nacionálními tendencemi, po svém návratu do Španělska dvě zásadní práce – *Španělští Izraelité a kastilský jazyk* (1904) a *Španělé bez vlasti a sefardská rasa* (1905). Obě díla vyvolala doslova bouři zájmu dialektologů, romanistů, národopisců, ale i politiků o tento zvláštní a zapomenutý lid. Oním lidem byli sefardští židé a jejich jazykem judeo-španělština, djudezmo, nebo též ladino¹. Pro porozumění osudům tohoto významného židovského diasporního jazyka je ovšem třeba vrátit se v historii ještě dále, až do pohnutého 15. století na Pyrenejském poloostrově.

Vyhnaní židů z Pyrenejského poloostrova a vznik judeo-španělštiny

Kořeny judeo-španělštiny je třeba hledat v událostech, které se symbolicky pojí s rokem 1492. Po mnohaleté vítězné válce proti muslimské nadvládě nad Pyrenejským poloostrovem, kterou paradoxně z velké části finančně umožnili dva židovští magnáti – Abrahám Starší (1412–1493) a Izák Abravanel (1437–1508), se pozornost španělských křesťanských panovníků a již v roce 1478 založené španělské inkvizice začala obracet proti „vnitřnímu nepříteli“, tedy proti dosud loajální židovské populaci. Na židy začalo

být postupně nahlíženo jako na potenciální nebezpečí pro křesťanskou víru a „neustálé ďábelské pokušení“. Záhy začali být násilně

Na titulní stránce Ferrarské Bible ve vydání z roku 1553 je vyobrazena španělská galeona se symbolicky přelomeným stěžněm (special.lib.gla.ac.uk, archiv univerzity v Glasgow)

nucení ke křtu (to byl osud například zmíněného Abraháma Staršího) a objevila se řada diskriminačních opatření, která měla omezit jejich společenský vliv: nejprve vykázaní do zvláštních čtvrtí ve městech a konečně definitivní vyhnání z kastilského i aragonského území. Svou roli zde samozřejmě sehrály – jak je ostatně v aragonské verzi vypovídacího ediktu výslovně zmíněno – i čisté ekonomické faktory: řada křesťanů včetně

panovníků samotných byla u židovských bankéřů vysoce zadlužena. Granadské edikty, které židy ze země vypovídaly, byly podepsány králem Fernandem II. Aragonským a královnou Izabelou I. Kastilskou I. ledna 1492 a veřejně vyhlášeny začátkem měsíce května. Všem židovským obyvatelům byla dána lhůta tři měsíců, během nichž měli prodat své majetky a pod hrozbou trestu smrti opustit území obou království. O okolnostech nevýhodných prodeju mnohdy několik staletí držného židovského rodinného majetku nás výstižně informuje trpká dobová noticka, která hovoří o „domu za osla, vinici za kus látky“.

Nucený odchod židů z Pyrenejského poloostrova představoval jeden z největších přesunů židovského obyvatelstva před nástupem sionismu. Údaje o počtech vyhnaných se v literatuře značně liší, doboví svědci udávají pravděpodobně nadsazený počet 300 000 osob, přičemž moderní historici uvádějí číslo asi poloviční. Vzhledem k tehdejší populaci království Kastilie a Aragonie (asi 4,5 milionu obyvatel) nepředstavuje tento počet procentuálně zásadní podíl, ale je třeba si uvědomit, že šlo především o příslušníky obchodní a intelektuální elity, takže i dopad na samotné Španělsko byl zpětně více než zřetelný.

Část vyhnaných židů se sice uchýlila do sousedního Portugalska, ale tam je již o čtyři roky později čekal tentýž osud, když král Manuel I. vydal vypovídací dekret, který svým zněním téměř kopíroval starší španělský Granadský edikt. Jiná část emigrantů zamířila do Francie, Holandska a Anglie nebo přes Gibraltar do severní Afriky a poměrně rychle se ve zdejších prostředí jazykově adaptovala. Pokud na některých místech západní Evropy přeci jen zůstaly španělsky mluvící židovské komunity, udržovaly i nadále styky se Španělskem a jejich jazyk úspěšně kopíroval vývoj moderní španělštiny a nedošlo tak ▶

¹ Terminologie označování jazyka sefardských židů žijících na území Osmanské říše je i v odborné literatuře značně neujednocená. Jako nejpřesnější se jeví užívat pro hovorový jazyk diasporních židů termínu judeo-španělština nebo djudezmo a termín ladino ponechat pro specifický, na hebrejštině silně závislý jazyk Ferrarské Bible a čisté literární produkce na ni navazující. Přechodový jazyk konce 19. a počátku 20. století silně ovlivněný francouzštinou je někdy zván „judéo-fragnol“ nebo nepřilíživě „Salonspaniolisch“, ale v tomto případě jde jen o sociálně a kulturně podmíněný dialekt judeo-španělštiny. Na druhé straně vzhledem k tomu, že současný revival judeo-španělštiny volí s oblibou i sebeoznačení ladino, je možné, že v budoucnu se toto označení zažije navzdory jeho historické a věcné nepřesnosti. Stejně rozmanitý jako samotné označení judeo-španělštiny je i její přepis z hebrejského písma do latinky. V tomto článku používám přepis užívaný nejvýznamnějším soudobým periodikem psaným v judeo-španělštině, jeruzalémským měsíčníkem Aki Yerushalayim.

► k vytvoření specifické diasporní řeči, která by byla protějškem judeo-španělštině.

Velká většina vyhnaných židů se ovšem odebrala po Středozemním moři směrem do Itálie a ještě dále na východ na území Osmanské říše, kde byli jako kvalifikovaná (a především nekřesťanská) síla přijati doslova s otevřenou náručí – dobře tuto situaci ilustruje tradovaný (a pravděpodobně legendární) výrok sultána Bajezida II. (1448–1512): „Vý že chcete nazývat Fernanda moudrým vládcem? Toho, jež svou zemi ochudil o její nejlepší poddané a předal je mně, svému nepříteli?“

Na rozdíl od západní Evropy nedošlo v Osmanské říši k jazykové asimilaci židovských imigrantů a rovněž kontakty s někdejší španělskou vlastní a jejím jazykem byly spíše zřídka, čímž se vytvořilo prostředí, které umožnilo samostatný vývoj židovského diasporního jazyka. Tomu nahrávala i situace v Osmanské říši, která byla státním útvarem složeným z mnoha různých etnických, náboženských i jazykových skupin. Židé dostali od úřadů rozsáhlá privilegia (vykoupená odváděním zvláštních daní a poplatků), která jim mimo jiné umožňovala zříditi si vlastní španělskojazyčné vzdělávací ústavy a volně praktikovat své náboženství.

Vzhledem k tomu, že se řada židovských imigrantů zabývala obchodem, vytvořila se největší centra osmanské židovské diaspory v přístavních městech a dalších centrech spojených s obchodem na území dnešního Bulharska, Řecka a Malé Asie. Srdcem a centrem sefardského židovství se stalo město Soluň (v judeo-španělštině *Saloniko*), které si vysloužilo přívlastek *la madre de Israel* (Matka Izraele) a *la Yerushalayim de los Balkanes* (Balkánský Jeruzalém). Mezi jednotlivými židovskými centry probíhala čilá kulturní výměna, takže i když územně bylo osmanské židovstvo velmi rozptýlené, díky obchodním a rodinným vazbám vykazovalo velkou míru soudržnosti, která se odrazila i na postupném sjednocení jazyka. Během 16. století se z původně rozmanitých dialektů Pyrenejského poloostrova vytvořila společná jazyková základna vycházející převážně z kastilštiny, ale obohacená i o portugalské prvky a slova z dalších nářečí. O století později, když se Osmanská říše zcela uzavřela západním vlivům, pak ustaly i beztak sporadické kontakty se západní španělštinou a definitivně se uzavřel proces konstituování judeo-španělštiny jakožto samostatného jazyka.

Ani tento jazyk se samozřejmě nevyhnul dalšímu vývoji a především vlivu prostředí, které židovské komunity obklopovalo. Do jeho slovní zásoby se tudíž dostala celá řada slov z okolních jazyků. Z turečtiny pronikala do judeo-španělštiny především slova z prostředí státní správy, vojenství a slova označující každodenní realie východního kulturního prostředí. Například judeo-španělské slovo pro vládu *hukumat* je

odvozeno od tureckého *hükümet*, pro označení vojáka se kromě původního *soldato* často používalo i přímo z turečtiny převzaté *asker* a prodejce pokrmů z jehněčího masa byl i v judeo-španělštině označován jako *kebabchi*. Z řečtiny a bulharštiny do judeo-španělštiny pronikala slova týkající se běžného života, armádní a zemědělské terminologie nebo pocházející z křesťanského kontextu, například *dekara* (drobná mince) nebo *panayia* (Panna Maria) z řečtiny, či *polkovnik* (plukovník) z bulharštiny. Italština zanechala v judeo-španělštině stopu prostřednictvím řady odborných výrazů z prostředí obchodu, například *eskopo* (obchodní záměr) nebo *seduta* (obchodní jednání). Velmi rozsáhlá byla samozřejmě slovní zásoba přejatá či modifikovaná z hebrejštiny, která zůstávala i v judeo-španělské diaspoře (byť částečně nahrazena ladinem) hlavním posvátným a liturgickým jazykem. Přejímky z hebrejštiny se týkaly převážně sféry židovského náboženství, zvyků, svátků a vzdělávání. Příkladem mohou být slova jako *talmidim* (studenti), *talet* (modlitební šál) nebo *perush* (biblický nebo talmudický komentář). Pestrost jazykového repertoáru judeo-španělštiny můžeme demonstrovat na slově Bůh – judeo-španělský mluvčí mohl v tomto významu použít původně španělského slova *dio*, z hebrejštiny přejatého *el* nebo *adonay*, ale nezhřídkavě volil i původně turecko-arabské *aláh*.

Ladino a djudezmo

Významným počinem v dějinách diasporní sefardské literatury bylo v letech 1547 a 1553 vydání tzv. ferrarského překladu Bible, který převáděl Tanach do specifického jazyka odvozeného od španělštiny, který se v moderní odborné literatuře obvykle nazývá ladino. Název jazyka pochází z judeo-španělského označení *nuestro latin*, tedy „naše latina“. Jednalo se o judeo-španělštinu, která byla velmi silně přizpůsobená hebrejské gramatice a syntaxi. Překladatel Ferrarské bible, Abraham ben Salomo Usque (křesťanským jménem, kterého se po útěku z Portugalska zřekl, Duarte Pinhel), usiloval o jednoznačnost překladu, a proto přiřadil každému hebrejskému slovu právě jeden judeo-španělský ekvivalent, bez ohledu na významové okruhy, které oproti hebrejštině to které slovo mělo v mluvené podobě judeo-španělštiny. Bez znalosti hebrejštiny jsou tedy texty psané v ladinu velmi obtížně srozumitelné, případně zcela nečitelné. Fakticky je ladino umělým jazykem a čistě literární pomůckou, která měla judeo-španělsky mluvícím židům přiblížit hebrejský originál biblických a liturgických textů. Dobře je tato doslovnost ferrarského překladu patrná již na první větě Ferrarské bible: *En princhi-pio crio el Dio a los chielos y a la tierra*. Do ladina je zde převedeno každé hebrejské slovo včetně gramatické značky hebrejského

akuzativu ל , kterou překladatelé převádějí judeo-španělskou předložkou *a*.

Čistě literární charakter ladina jednoznačně určoval i charakter další tvorby v tomto jazyce. Omezovala se na liturgické texty, modlitby a jiné přímé převody z hebrejských originálů, jako byla například *La agada de Pesah*. Již od 18. století ale literární činnost v ladinu uvadá a i díla s úzce náboženskou tematikou začínají být psána buď přímo hebrejsky, nebo judeo-španělštinou blízcí se hovorové mluvě.

Sama Ferrarská bible se do 20. století dočkala mnoha dalších vydání a její jazyk navzdory odtrženosti od hovorové judeo-španělštiny řeč židů v diaspoře výrazně ovlivňoval, zejména v oblasti náboženské a kultické terminologie, ale i v oblasti syntaxe. Kromě jazykové roviny má však Ferrarská bible ještě jeden rozměr: symbolizuje totiž rozporuplný a hluboce bolestivý vztah osmanských Sefardů k jejich někdejší španělské vlastní, která je sice vyhnala, ale k níž si stále zachovávali nostalgickou lásku. Není tedy vůbec náhodou, že na titulní stránce Ferrarské bible ve vydání z roku 1553 je vyobrazena španělská galeona, ovšem se symbolicky přelomeným stěžněm.

Kromě vysoce formální literatury v jazyce ladino se od 17. století rozvíjela nejprve duchovní, ale později i světská literatura v hovorové judeo-španělštině nazývané svými mluvčími nejčastěji *djudezmo*. Nejvýznamnější prací v tomto jazyce blízkém širokým sefardským vrstvám je monumentální (a bohužel nedokončený) eticko-homiletický biblický komentář s hebrejským titulem *Me'am lo'ez* (מעם לו'עז). Práci na něm inicioval rabi Jákob Kulí (1689–1732), který tak chtěl napravit škody napáchané heretickým učením Šabtaje Cvi. Sám Kulí dokončil v rámci tohoto komentáře, který Michael Molho oprávněně nazval „*encyclopédie populaire du séphardisme levantin*“, jen komentář knihy Genesis a část Exodu (do verše 26, 33). V jeho práci pokračovala pak (částečně na základě jeho dochovaných poznámek) řada dalších autorů jak v judeo-španělštině, tak později i v hebrejštině.

Práce Kuliho pokračovatelů, která trvala bezmála dalších 150 let a v určitém slovasmyslu byla uzavřena až v 70. letech 20. století moderní hebrejskou edicí a přinesla i dopracování dosud chybějících částí, se obvykle rozděluje na tři období: první období představují klasické komentáře k Pentateuchu z pera Izáka ben Moše Magrisa (dopracování Exodu, Leviticus a Numeri) a Izáka Behar Arksetiho (nedokončený komentář k Deuteronomiu), které byly publikovány v Istanbulu mezi lety 1730 a 1772. Po jazykové, stylistické, metodické i obsahové stránce jsou velmi blízké původní Kuliho práci a respektují jeho styl a přístup k textu. Hovoříme-li o původním judeo-španělském *Me'am lo'ez*, je tím myšlena ►

► právě práce Kuliho a této první generace následovníků.

Střední období zahrnuje komentáře ke knize Jozue od Josefa di Traniho (dva svazky 1850 a 1870) a ke knize Ester od Rafaela Pontremoliho (1864). Třetí skupinu, kterou datujeme od vydání komentáře ke knize Rút od Rafaela Izáka Meira ibn Venistiho v roce 1882, pak tvoří řada autorů, píšících již převážně hebrejsky a navazujících jen velmi volně na Kuliho práci a jeho literární a komentátorský styl.

Původní *Me'am lo'ez* volně čerpá z mnoha rabínských pramenů, především z targumů, Mišny, Talmudu, Maimonidova Mišnej tora, Karova Šulchan aruchu a z hebrejských biblických komentářů. Na rozdíl od zmíněných rabínských prací je ale psán jazykem, který byl přístupný tehdejší širokým lidovým vrstvám. Oproti podobným homiletickým komentářům v jidiš nebyl *Me'am lo'ez* určen jen ženám, ale obrátil se na judeo-španělsky mluvící populaci v celé její šíři. Proto také získal obrovskou popularitu a stal se prakticky neznámějším a nejstudovanějším dílem judeo-španělské literatury. Často bylo několik svazků *Me'am lo'ez* (nejčastěji právě komentář ke Genesi a Exodu) jedinými knihami, které prostá sefardská rodina vlastnila.

Moderní hebrejský překlad (či spíše přepracování) jak původního *Me'am lo'ez*, tak navazujících komentářů, a vlastní dopracování chybějících částí publikoval v letech 1967–1979 Šmuel Kravizer-Jerušalmi (1921–1997) pod titulem *Jalkut Me'am lo'ez* (ילקוט מעם לרועז) a z této edice pak bylo pořízeno několik dalších překladů do moderních jazyků včetně angličtiny. Široká popularita tohoto moderního přepracování však bohužel způsobila, že původní judeo-španělské originály upadly ještě hlouběji v zapomnění.

Jazyk původního *Me'am lo'ez* je hebraizujícímu ladinu již značně vzdálen, vykazuje množství výpůjček z většinových jazyků obklopujících sefardskou diasporu, zejména pak z turečtiny, a minimálně v těch částech, které pocházejí přímo z pera rabi Kuliho a první generace jeho pokračovatelů, věrně zachycuje lidovou podobu judeo-španělštiny v 1. pol. 18. stol. Důkladná jazykovědná analýza Kuliho literárního stylu však stále čeká na své zpracování, dosud není bohužel k dispozici ani spolehlivá moderní edice kompletního judeo-španělského textu a historické tisky jsou jen velmi špatně dostupné.

Druhá polovina 18. a začátek 19. století pak představují největší vzepětí původní judeo-španělské literatury, která se definitivně oproštuje od rigidního vlivu ladina. Symbolicky tento obrat dokumentuje nový překlad Bible, tentokrát již do hovorové judeo-španělštiny, který v letech 1739–1745 publikoval významný judeo-španělský autor a pře-

kladatel Abraham Asa (1710-1768). Další významné překlady následovaly: modlitební kniha *Bet tefila* (1739), výbor z Karova *Šulchan aruchu* (1749) a *Sefer Josipon* (1743). Kromě překladatelské činnosti byl Asa i originálním autorem a jeho veršovaný výklad židovských přikázání *Sefer corche cibur* (ספר צורכי ציבור) vykazuje vysoké literární kvality.

Oba jmenovaní, Jákob Kuli se svým encyklopedickým biblickým komentářem i Abraham Asa se svou knihovnou překladových děl pro judeo-španělské čtenáře, představují důležitý vývoj v přístupu ke vzděla-

Me'am lo'ez je nejvýznamnějším dílem sepsaným v jazyce zvaném djudezmo (www.anaquel.org/ladino)

nosti mezi osmanskými židy. Rozvoj knihtisku na začátku 18. století zpřístupnil psané slovo i méně majetným rodinám, což mělo za následek zpopularizování celé judeo-španělské literatury. Učené rabínské diskuse se nadále vedly téměř výhradně v hebrejštině, ale na úrovni lidového náboženství byla primárním a často také jediným jazykem právě judeo-španělština. Vývoj směřující od hebrejštiny a ladina k lidovému jazyku byl jedním z důležitých milníků na cestě k budoucímu židovskému osvícenství. Zároveň se ale nezastavil u judeo-španělštiny a pokračoval ke stále širšímu přejímání prvků z většinových jazyků obklopujících diasporu, případně z významných západních jazyků, což byl již krok na cestě k pozdější důsledné vícejazyčnosti sefardské populace a první známka nadcházejícího zániku judeo-španělštiny jakožto živého jazyka.

► Petr Jan Vinš
- dokončení příště -

Česká pobočka ICEJ

(Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém) oznamuje:

Debata ke dni holocaustu se bude věnovat neonacismu

Brněnská regionální kancelář ICEJ organizuje již šestým rokem veřejnou debatu s významnými osobnostmi vždy v době, kdy se připomíná památka obětí holocaustu. Tentokrát se organizátoři chtějí zaměřit na rostoucí aktivitu neonacistů u nás. Za brněnskou židovskou obec promluví na toto téma Pavel Fried, reflexi této problematiky z evropské perspektivy přiblíží bývalá poslankyně Evropského parlamentu Jana Hybášková a hlavní slovo bude patřit Werneru Oderovi, který se podělí o svůj osobní příběh. Setkání se bude konat v neděli 31. 1. od 15 hodin v sále Břetislava Bakaly, Žerotínovo náměstí 6, Brno.

Werner Oder v České republice

Syn nacisty, který miluje Židy, Werner Oder, navštíví na konci ledna počátkem února 2010 Českou republiku. Vedle účasti na tradiční veřejné debatě ke Dni obětí holocaustu v Brně v neděli 31. 1. bude v následujícím týdnu přednášet na školách i pro veřejnost v Brně, Svitavách, Letovicích, Českých Budějovicích a Praze. Další podrobnosti lze zjistit dotazem na kancelář ICEJ: icej@ecn.cz.

Studenti se mohou opět zúčastnit Pochodu živých

Díky finanční podpoře Evropské komise z programu „Evropa pro občany – aktivní evropská paměť“ se mohou žáci středních škol v roce 2010 opět zúčastnit mezinárodního projektu Pochod živých do Osvětimi. Cesta se koná ve dnech 11. – 13. 4. 2010. Příspěvek účastníka na celý program činí 700 Kč na osobu. V případě zájmu se obraťte na kancelář ICEJ, která vám zašle formulář přihlášky k vyplnění. Uzávěrka přihlášek je 28. 2. 2010, kapacita 80 míst. Pro velký zájem doporučujeme, abyste se přihlásili co nejdříve.

Více informací na www.icej.cz

Mišne Tóra:

Hilchot jesodej ha-Tóra

Kapitola dva

Přinášíme vám druhou kapitolu z knihy Hilchot jesodej ha-Tóra, která je první z knih korpusu Mišne Tóra rabína Mošeho ben Maimona. Druhá kapitola této knihy pojednává o *jirat Adonaj*, stupních stvoření a možnostech člověka poznat Nejvyššího. Překlad vám ve spolupráci s Bejt Simcha přináší občanské sdružení Talmidim.

(1) (a) Je přikázání tohoto respektuhodného a děsivého Boha milovat a bát se ho, jak je řečeno „A milovat budeš Hospodina, Boha tvého“ (Dt 6,5; Dt 11,1) a jak je řečeno „Hospodina, Boha tvého, se budeš bát“ (Dt 6,13; Dt 10,20). (b) Jaký je způsob milovat Ho a bát se Ho? To když člověk přemýšlí o tom, co Bůh učinil a jaké velké zázraky konal, poznává z nich Jeho moudrost, která nemá počátek, ani konec. Proto miluje a modlí se a vyvyšuje a převelice touží poznat nejvyšší Jméno, jak řekl David: „Živá duše má po Bohu, po Bohu živém“ (Ž 42, 3).

(2) A jak jeden přemýšlí nad těmito věcmi, cítí posleze strach a bojí se a třese se a poznává, že je malým stvořením s minimálním věděním v porovnání s úplností Boží, jak řekl David „Když spatřuji tvá nebesa... co je člověk, že jej navštívuješ“ (Ž 8, 4-5).

(3) Z těchto věcí chápu veliká přikázání, která přikázal Vládce světu, jako klíč k pochopení přikázání milovat HaŠém. Soustředí se na lásku, jak řekli Starší, znamená poznávat, kdo řekl, a svět povstal.

(4) (c) Všechno to, co Svatý, budiž požehnán, stvořil v jeho světě, může být rozděleno do tří kategorií: první jsou stvoření, která mají tvar a podobu podléhající zkáze, jako jsou těla lidí, zvířat a rostlin a roztavený kov. Druhou kategorií jsou stvoření, která mají tvar a podobu, ale nemění se tělo od těla, nebo výskyt od výskytu, jako v první kategorii, ale jejich podoba je neměnná ve hmotném světě, ani se jinak nemění jako první. To jsou ty, které obsahují sféry a hvězdy. A jejich tvar není jako jiný tvar a jejich obraz není jako jiný obraz.

(5) Třetí kategorií jsou stvoření, která nemají tělo, ale mají podobu – to jsou andělé, neboť andělé nemají tělo a tělesnost, ale mají podobu a liší se jeden od druhého. (d) Proč tedy ale proroci říkají, že viděli anděla ohně s křídly? Protože to je způsob zjevení prorocké vize, ale neznamená to, že andělé mají tělo, nebo jsou omezeni tělesností, jak je řečeno „neboť Hospodin, Bůh tvůj, je spalujícím ohněm“ (Dt 4, 24), ale ve skutečnosti není ohněm, ale je to jen jinotaj. Proto je řečeno „činí posly své duchy“ (Ž 104, 4).

(6) (e) Jak je ale možné, že se dělí na ten a onen druh, když nemají tělo? Neboť nejsou shodní svým bytím, ale někteří existují níže a jsou podřízeni těm, co jsou nad nimi a všichni z nich jsou závislí na síle Svatého,

budiž požehnán, a Jeho dobrotivosti. A to vstihl Šalamoun ve své moudrosti, když řekl: „nebo vyšší vysokého šetří, a ještě vyšší nad nimi.“ (Kazatel 5, 8)

(7) (f) To, že říkáme „existují níže“, neznamená, že jsou na nižším místě jako člověk vedle svého druha, ale znamená to, jako když říkáme, že ten je učený, ten je „vyšší“ ostatních. Z toho nám plyne, že když říkáme „výše“, znamená to právě toto.

(8) (g) Každý stupeň andělů má své jméno. Nejvyšší se jmenují Chajot hakadoš (Svatí Chajot), po nich následují Ofanim, také Erelim, Chašmalim, Serafim, Malachim, Elohim, Bnej Elohim, Keruvim a nakonec Išim.

(9) Všech těchto deset se jmenuje [tí] Andělé, to je také označení všech deseti stupňů. Nejvyšší stupeň se nazývá Svatí Chajot a není stupeň, který by byl nad nimi – mimo Svatého, budiž požehnán. Proto prorok říká, že jsou pod [božím] trůnem. Desátý stupeň je stupeň Išim, to jsou poslové, kteří hovoří s proroky a nechávají se vidět v prorockých vizích. Nazývají se Išim (muži), neboť jsou nejsnáze pochopitelní člověkem.

(10) (h) Všechny tyto existence žijí a velice dobře znají svého Stvořitele. Každá existence podle svého stupně, ale ne podle své míry. [Dokonce] ani ty nejvyšší stupně neznají celou pravdu o tom, jaký je Stvořitel, neboť jim na to nestačí rozum.

(11) Ale rozumí a chápou lépe [Jeho existenci], než rozumí a chápou [boží existenci] nižší stupně. A proto, že také desátý stupeň nerozumí Stvořitelově existenci, tak není v silách člověka, který má omezení [fyzického] těla a [lidského] ducha, aby porozuměl tak, jako rozumí ti na desátém stupni. Nikdo tedy nechápe [existenci] Stvořitele tak, jak on sám chápe svou existenci.

(12) (ch) Všechno, co existuje, mimo Stvořitele, od Svatých Chajot po malého komára na zemi, existuje díky moci stvořitele jejich existence. Neboť on poznává sebe a rozeznává svou velikost a krásu a skutečnost [svého bytí], vždyť zná všechno a není věcí, která by před ním byla skryta.

(13) (i) Svatý, budiž požehnán, poznává skutečnost a zná ji takovou, jaká je. Ale neděje se tak rozumem, jak mu rozumíme my, protože náš rozum a Jeho rozum nejsou totožné. Ale u Stvořitele je Jeho rozum a Jeho život jedno ve všech ohledech jedinosti. Kdyby byl

živým v životě a rozumným rozumem, bylo by více bohů: On, jeho život a jeho rozum. Ale tomu tak není, neboť je jediný ve všech ohledech jedinosti.

(14) Má tedy být řečeno: On je vědoucí, poznávaný a vědění samo – všechno najednou. Tato věc nemůže být řečena, ani slyšena, neboť je mimo schopnost lidského uvažování pochopit svého stvořitele. Proto je psáno „živý je faraon“ (Gn 42, 15) a „živá je duše tvá“ (1S 1, 26) a neříkáme živý Hospodin, ale „živoucí je Hospodin“ (Sd 8, 19) – neboť stvořitel a jeho život nejsou dvojí, jako fyzické tělo a jeho život nebo jako andělé a jejich život.

(15) Proto B-h nezná stvoření, protože toto stvoření existuje, ale zná jej ze své vlastní existence. Proto ví všechno, neboť existence všeho závisí na Něm.

(16) (j) Věci, které jsme vyložili v těchto dvou kapitolách, jsou jako kapka v moři v porovnání s tím, co by mělo být řečeno k jejich vysvětlení. Ale vysvětlení podstaty těchto dvou kapitol je nazýváno maase merkava.

(17) (k) První učenci nám přikazují neprobírat tyto věci s více jak jedním mužem, který je moudrý a rozumný a znalý. Učí-li se někdo počátek těchto kapitol, a pochopí-li byť jen stín těchto věcí a porozumí-li vyučovanému, pak pozná i zbytek těchto věcí do hloubky.

(18) Tato témata jsou velmi hluboká a ne každý jim může porozumět. Však o nich pravil moudrý Šalamoun toto přirovnání: „beránkové k oděvu tvému“ (Př 27, 26). O tomto přísloví řekli učenci ve svých výkladech, že tato slova znamenají, že věci, které jsou tajemstvím světa, ať jsou jako tvůj oděv – tvůj a jen tvůj a nikoliv mnohých. A o tom je řečeno: „Budiž tobě a jen tobě a nikoliv cizímu s tebou.“ (Př 5, 17) A také je řečeno: „Med a mléko pod jazykem tvým.“ (Píseň 4, 11). Proto tvrdí první učenci, že tyto věci jsou jako med a mléko a mají být pod tvým jazykem.

Talmidim, o. s.,
je neziskové občanské sdružení, které si klade za cíl překládat rabínskou literaturu do českého jazyka. Postup překladu je možné zdarma sledovat na internetových stránkách <http://www.talmidim.cz>. Sdružení je financováno z dobrovolných darů. Dárce se můžete stát zasláním příspěvku v libovolné výši na účet u GE Money Bank číslo 173 536 401/0600. Za každý příspěvek předem děkujeme.

V úterý 15. prosince, ve čtvrtém dnu svátku chanuka, byl Domov sociální péče Hagibor poctěn vzácnou návštěvou. O tom, jak vypadá moderní péče o seniory, se přijel přesvědčit předseda vlády ČR Jan Fischer s chotí Danou. Během několikahodinové neformální návštěvy hovořil nejen s členy vedení a zaměstnanci, ale i s klienty Domova. Pan premiér byl mile překvapen vysokou úrovní tohoto sociálního zařízení a slíbil, že v příštím roce návštěvu zopakuje.

Premiér navštívil Hagibor

Rozhovor s předsedou vlády Ing. Janem Fischerem, CSc.

Před několika minutami jste společně s manželkou Danou ukončili prohlídku našeho Domova sociální péče v Hagiboru – seniorského zázemí pražské židovské obce. Jaké jsou vaše bezprostřední pocity?

Seniorské zázemí je skvělé. Není to jenom materiálním vybavením, které je vynikající, není to pouze v úžasné střeše nad hlavou, ale je to především i spoustou kultury a množství různých programů, které jsou k dispozici, a to dává klientům příležitost, aby mohli projevit svou osobnost výtvarně, muzikálně a žít i aktivně společensky. To je, myslím, na tom nejlepší. A největší dojem? Já jsem vůbec netušil, že je tu i školka. Toto propojení přes dvě generace je úžasné. Má i ohromnou symboliku, protože se zde potkávají lidé, kteří v životě zažili spoustu nedobrého, a ti malí, kteří našťastí tyhle zážitky nemají. A my doufáme, že je ani mít nebudou. Cítím zde velké humanitní poselství.

Akutním nebezpečím je v naší společnosti nárůst radikálních, nacionalistických a dokonce i neonacistických skupin, které už mají tendenci se politicky etablovat. Nemohu se nezeptat, zda vláda, které předsedáte, se hodlá ještě do konce svého mandátu v této záležitosti výrazněji angažovat?

Moje vláda to dělá systematicky, vytkla si tuto záležitost jako jednu z priorit a považují to i za prioritu osobní. Mám pocit, že jsme s problémem, i ve srovnání s tím, co bylo předtím, na úrovni vlády pohnuli. Na stole je už druhý návrh na zrušení Dělnické strany adresovaný Nejvyššímu správnímu soudu, povedla se řada věcí v represivní oblasti,

některé špičky neonacistických struktur se budou muset ze svých skutků zodpovídat a velmi si cením, že se podařilo vypátrat pachatele žhářského útoku na severní Moravě. A budeme v boji proti extremismu nekompromisně pokračovat, protože je to něco, co do této společnosti naprosto nepatří. Chtěl bych vyjádřit přesvědčení, že česká společnost není výrazně kontaminována anti-

unikátně vysoká hodnocení průzkumů veřejného mínění. Vaši činnost pečlivě sledujeme a přejeme si, abyste i do konce vašeho mandátu vedl vládu tak, jako tomu bylo dosud. V tom vám držíme oba palce.

Děkuji mockrát. Já jsem vždy svoje poslání považoval za službu a v tomto smyslu bych tento úkol rád dokončil. Dělán

Premiér Jan Fischer s chotí Danou doprovázen předsedou pražské obce Františkem Bányaiem.

semitismem, a byl bych proto nerad, kdyby se to mělo změnit. To, co se zde na neonacistické scéně odehrává, můžeme pozorovat v různé síle i v celé Evropě. Je to určitá společenská choroba. Proto není jen věcí vlády, ale celé společnosti, aby se dokázala vůči těmto projevům bez kompromisu, razantně a jednoznačně vymezovat. Pevně věřím, že se to podaří, a vláda k tomu bude jistě napomáhat.

Vláda, které předsedáte, se politicky pohybuje ve vodách mezi Skyllou a Charybdou. O tom, jak se vám v nelehkých podmínkách daří, svědčí

vše tak, abych zůstal sám sebou, ale v politice je to velmi obtížné. Nicméně když člověk rezignuje na tendenci zůstat sám sebou, tak se stává součástí všeho, čím je česká politika negativně poznamenána. Vůči tomu se snažím neustále držet odstup a mít i jakýsi obranný krunýř. I když jsme nepolitici, tak v politice působíme a snažíme se ji dělat poněkud jinak, srozumitelně, přesvědčivě, bez skandálů a hlavně klidně.

Pane premiére, přeji hezký den a děkuji za rozhovor.

► Text a foto Milan Kalina

Svíčkování v Bejt Simcha

„Tak jsem oznámil, že příští neděli uděláme ten workshop na výrobu svíček,“ řekl mi Karel, když se vrátil z kabalat šabat u nás v Bejt Simcha. A mně se jen protočila panenka. O tom, že bych chtěla takový workshop, jsem sice mluvila dlouho, ale teď to znamenalo se bez okolků vrhnout do příprav.

Ještě na střední škole jsem absolvovala kurz pro vedoucí dětských táborů, v rámci kterého jsme měli i sezení věnované různým rukodělným aktivitám, a tehdy mě nadchla výroba svíček. Když jsme na šabatonu

v Plzni s Karlem a Ládou Kostkou uvažovali o nějakých workshopech a programech pro komunitu, byl chanukový svíčkový workshop první, co mě napadlo. Když mě Karel víceméně „postavil před hotovou věc“, posadila jsem se k internetu a snažila se najít postupy domácí výroby svíček a taky místa, kde bych mohla pořídit materiál. Zbytek týdne se nesl v duchu nákupů, příprav i dokonce zkušební výroby jedné várky svíček. Týden utekl jako voda a my jsme se, ověšené taškami plnými sklenic od marmelád, balíčků s parafínem, hrnců, ve kterých

normálně vaříme, a s vypůjčeným vařičem, vypravili trochu nervózní do Bejt Simcha. Sice jsme měli přibližnou představu, kolik lidí dorazí, ale stejně jsme netušili, kolik jich přesně bude a v jakém věku budou děti.

Základní plán byl jednoduchý – pro nejmladší děti, kterým jsem radši nesvěřila horký vosk, byly připravené včelí medově vonící plástve, ze kterých si mohly svíčku jednoduše srolovat, větší si vyráběly svíčky namáčené a ty největší si mohly vyrobit vícebarevné lité svíčky. Jak to ale vždy bývá, realita se od plánu poněkud vzdálila. Dorazilo asi pět rodin s dětmi ve věku od tří do třinácti let. Všechny věkové kategorie bez

Dny otevřených dveří v Centru vizuální historie Malach

V letech 1994–1997 natočila americká Shoah Foundation 566 rozhovorů s pamětníky a svědky holocaustu v České republice a dalších 656 na Slovensku. V jejím digitálním archivu se dnes nachází 4557 interview s pamětníky pocházejícími z Československa (více informací můžete najít na <http://college.usc.edu/vhi>).

Svědectví jsou sice fyzicky uchovávána na Univerzitě Jižní Kalifornie (USC), ale univerzity a vzdělávací instituce mohou získat k archivu přístup: Centrum vizuální historie Malach na Univerzitě Karlově je v současné době jedním ze tří přístupových míst v Evropě, společně s Berlínem a Budapeští. Slavnostní otevření Centra Malach se bude konat 29. ledna 2010, ale ještě než k němu dojde, rádi bychom k návštěvě pozvali ty, bez nichž by tento unikátní archiv nikdy neexistoval: tedy pamětníky a jejich rodiny.

Foto: Martin Šmok

Dny otevřených dveří se budou konat ve dnech **20. – 22. ledna 2010**, k dispozici bude několik terminálů umožňujících přístup k archivu USC Shoah Foundation, tedy k digitální a plně indexované databázi 52 000 výpovědí přeživších a svědků holocaustu zaznamenaných v 56 zemích a 32 jazycích.

Centrum vizuální historie Malach, společně pracoviště Ústavu formální a aplikované lingvistiky a knihovny MFF UK, se nachází v Praze, v knihovně Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy na Malostranském náměstí 25, v prvním patře. Svou případnou návštěvu, prosím, ohlašte paní Drahekoupilové na telefonním čísle 221 914 391 nebo 283 074 391, případně prostřednictvím e-mailu na: drahekoupil@knih.mff.cuni.cz.

Centrum Malach se těší na vaši návštěvu.

Vážení a milí přátelé, výbor KKL a rabinát ŽO Praha pro vás opět připravil **společnou oslavu svátku stromů**. Rezervujte si v kalendáři den **29. leden 2010**, kdy si po šabatové večeři společně připomeneme **seder Tu bi-švat**. Stravenky jsou ve stejné ceně jako obvykle, k dostání na ŽO Praha. Věříme, že znovu řada z vás na dálku zasadí své stromy v Českém lese v Izraeli.

rozdílů nadchly svíčky z pláštíků a během chvilky už všechny děti seděly kolem stolu a ve dlaních zahřívaly medové pláštve. Výroba namáčených svíček byla o něco náročnější a malé výtvarníky po dlouhém

ponořování a vynořování až skoro bolely ručičky. To jim ale nebránilo v tom si vyrobit několik pěkných svíček a potrápít tak svou trpělivost. Opravdovým vrcholem byly tříbarevné lité svíčky, u kterých jako formy posloužily krabice od džusů a mléka.

Svíčkový workshop měl i dramatický prvek. Elektrický vaříč, na kterém se ve vodní lázni rozhříval vosk, vyhodil jističe a celý sklepní prostor Bejt Simcha se ocitl ve tmě. Bylo opravdu štěstí, že se na tomto workshopu vyráběly svíčky – několik se jich zapálilo a mohlo se pokračovat v práci, i když v poněkud intimní atmosféře. Ale řekněte, kdo z vás vyráběl svíčky při svíčkách?

I když musím přiznat, že jsem byla k celému workshopu poněkud skeptická, výsledek mě nadchnul. Podařilo se vytvořit velmi příjemnou atmosféru, kdy se sešlo několik rodičů s dětmi, příjemně strávili nedělní odpoledne a společně vytvořili něco pěkného a připomenuli si židovský svátek. A já jsem si uvědomila, že k uspořádání nějaké pěkné akce pro komunitu není potřeba ani moc času ani peněz (peníze vydané za materiál se nám plus minus z devadesáti procent vrátily). Jen je potřeba trochu toho odhodlání a chuti do díla, protože každý z nás má co nabídnout!

► **Zuzka Schreiberová**, foto: Karel Goldmann

Židovská obec Děčín

Žižkova 4, 405 02 Děčín IV, tel.: 412 531 095,
e-mail: zidovska.obec.decin@volny.cz,
www.zidovskaobecdecin.wz.cz

Projektový den o obětech holocaustu

Dne 23. 11. 2009 se Židovská obec Děčín v zastoupení předsedy obce Vladimíra Poskočila a Miroslavy Poskočilové zúčastnila projektového dne pro žáky devátých tříd na základní škole ve Velkém Šenově. Tématem pro tento den byl holocaust a jeho oběti během druhé světové války. Beseda s žáky byla zahájena promítnutím filmu Sedm světél, který popisuje příběhy šesti žen přeživších holocaust a jejich životní osudy až do současnosti. Po jeho promítnutí byl časový prostor pro volnou besedu s žáky. Pan Poskočil žákům odpovídal na otázky, které měli již připravené, popř. chtěli vysvětlit některá fakta z promítaného filmu. Měli jsme pocit, že žáky téma holocaustu opravdu zajímá a snaží se sami získat co nejvíce informací před plánovanou návštěvou děčínské synagogy a terezínského památníku. Spolupráce ve formě besed pokračuje i se základními školami v Děčíně, které navštěvují přednáškový sál v synagoze v Děčíně na témata spojená s judaismem a účastní se i výstav se židovskou tematikou. Také studenti děčínské gymnázia a střední školy řemesel již několikrát v poslední době navštívili sídlo židovské obce v synagoze. Věříme, že předáváním těchto informací pomáháme žákům a studentům lépe porozumět minulosti a tím se i lépe orientovat v současnosti a dnešním světě.

V rámci chanukové bohoslužby pořádané 18. prosince Židovskou obcí Děčín dostala veřejně své jméno Jael novorozená dcera Channy a Davida Šimonových. Mazl tov!

Miroslava Poskočilová

KULTURNÍ PROGRAM LEDEN 2010

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

úterý 12. 1. v 18 h:

My z Jedwabnego. Žurnalistka **Anna Bikont** rekonstruuje události v polské obci Jedwabne, kde v červenci 1941 proběhlo masové vyvraždění Židů, na němž se podíleli Poláci. Autorka založila svou práci na desítkách rozhovorů s pamětníky tehdejších událostí, vzpomínkách zachráněných obětí a jejich rodin i lidí, kteří s nasazením života zachraňovali svědky zločinu, ale i na rozhovorech s těmi, kteří se zločinu zúčastnili. Překladatel **Jiří Vondráček** beseduje s autorkou **Annou Bikont** a s historikem **Štěpánem Pellarem**.

středa 13. 1. v 18 h:

Vernisáž výstavy Proměna K. mexické fotografky **Patricie Lagarde**, která je inspirovaná Franzem Kafkou. Výstavu uvedou zástupci Velvyslanectví Spojených států mexických, v jejichž spolupráci je uspořádána. Výstava je pro veřejnost otevřena po-čt 10–15 h, pá 10–12 h. *Vstup volný*

čtvrtek 14. 1. v 18 h:

Destalinizace a reformní myšlení v Československu v letech 1956–1968. Úvodní přednáška **prof. Jana Rataje** z nového cyklu *Židovská menšina v Československu v letech destalinizace a uvolnění v intencích reformního komunismu*.

úterý 19. 1. v 18 h:

Poslední vlak. Berlín 1943. Židovská otázka se blíží ke svému konečnému řešení a nacisté se rozhodnou odvézt zbývající židovské obyvatelstvo z Berlína. Do posledního vlaku je nasázeno 688 lidí. Komorní příběh líčí pět dnů cesty do Osvětimi v těsném a dusném

prostoru nákladního vagonu, bez jídla a pití, ve snaze neztratit naději, rozum a lidskou důstojnost. Drama, Německo/Česko 2006, 120 minut. Režie **Joseph Vilsmaier**, **Dana Vávrová**. Hrají Gedeon Burkhard, Juraj Kukura, Nina Divíšková a další. Úvodní slovo producent filmu **Ivo Pavelek**.

středa 20. 1. v 18 h:

Židovské housle Alexandra Shonerta. Na klavír doprovází **Natalia Shonert**. Unikátní program obsahující originální aranžmá národních melodií, vlastní skladby Alexandra Shonerta a skladby klasiků židovské hudby, zachycuje pout' židovských houslí z Orientu přes starou Evropu až do současné Prahy.

čtvrtek 21. 1. v 18 h:

Blízký východ včera a dnes. Historie, současnost a souvislosti. Geografie, kultura a náboženství. Blízký východ, Izrael: Izraelská zeď jako malířské plátno. Propaganda, vzkazy, umění i folklor. Cyklus přednášek **Ing. Jana Neubauera**.

pondělí 25. 1. v 18 h:

Dva osudy dotčené holocaustem. Příběh nadějněho žurnalisty **Jindřicha Liona**, zachycený v dokumentu *Centropy* a životní osud **Olgy Klingerové**, ukryvané dítěte, která v 50. letech minulého století emigrovala do Izraele, kde sloužila dlouhá léta v izraelské armádě. Beseda **Petra Broda** s **Olgou Klingerovou** spojená s projekcí dokumentu o **Jindřichu Lionovi**.

úterý 26. 1. v 18 h:

Umění vyprávět příběhy. Nahlédnutí do díla **Amose Oze**, světově uznávaného spisovatele.

Přednáška přední české hebraistky a překladatelky **doc. PhDr. Jiřiny Šedinové, CSc.**, z cyklu *Cesty izraelské literatury*, věnovaného současné izraelské literární tvorbě. Ukázky z tvorby přečte **Josef Somr**.

čtvrtek 28. 1. v 18 h:

Franz Kafka v ilustracích a výtvarném umění. O ilustracích k povídkám a románům Franze Kafky a jejich vlivu na některé umělce. Ohlas Kafkova díla v českém výtvarném umění v 60. letech 19. století a dílo grafičky a malířky **Jarmily Mařanové**. Přednáška **dr. Arna Pařika** uspořádaná při příležitosti výstavy **Patricie Lagarde**.

NEDELNÍ PROGRAM PRO DĚTI A JEJICH RODIČE

neděle 10. 1. 2010 v 14 h:

Lvíček Arje se učí hebrejskou abecedou. **Lvíček Arje** se učí psát. Píše husím brkem hebrejská písmenka. Arjeho učitelka nám dá sešit a brko a naučí vás hebrejsky se podepsat a napsat krátkou větu. Navíc se dozvíte, zda se hebrejská čísla liší od písmen.

Jednotné vstupné 50 Kč

Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc

Není-i uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 30 Kč (20 Kč VKC Brno). Sál je přístupný vždy 20 min před zahájením programu. Po začátku koncertu nebo 15 min po začátku jiného programu není vstup do VKC povolen. Pořadatel si vyhrazuje právo program zrušit, bude-li počet návštěvníků nižší než pět.

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

úterý 5. 1. v 17 h:

Bohatství židovských památek Moravy a Slezska – vernisáž fotografií **Libora Cabáka**. Výstava černobílých fotografií mapuje kulturu, která nenávratně zmizela před sedmdesáti lety za fašistické okupace tehdejšího Československa. *Vstup volný*

úterý 12. 1. v 18 h:

Proč svatý Mikuláš nosí falešný vous? Kdo je svatý Mikuláš a kdy a jak došlo k tomu, že přišel o svůj pravý vous? O tom vypráví veselá pohádková anekdota s písničkami. Napsal ji **Ludvík Aškenazy**, z němčiny přeložil a upravil **Miroslav Stuchl**, hudba **Jan**

Vondráček, režie **Petr Mančal**. Účinkují: **Radim Vašínska**, **Kamil Halbich**, **Tobiáš Vacek** a další. Poslechový pořad uvádí **Mgr. Přemysl Hnilička**.

úterý 19. 1. v 18 h:

O židovské přitažlivosti a židovské múze – **Mgr. Pavla Váňová**, překladatelka a předsedkyně **Rady Betanie**, se zamýšlí nad fenoménem židovské múzy obecně a nad zajímavým, u nás prakticky neznámým dílem básničky **Maschy Kaléko**, která oslnila Berlín v jediné dekádě před rokem 1938, než byla násilně umlčena. Nedílnou součástí pořadu budou kromě ukázek z tvorby bás-

níčky i flétnové improvizace **Petry Klementové**, absolventky brněnské **JAMU**.

neděle 24. 1. v 15 h:

Tu bišvat – Nový rok stromů – jarní svátek, který připadá sice na konec ledna, ale v Izraeli již kvetou stromy mandlovníku. Dozvíte se, jaké tradice se vážou k této slavnosti a mnoho dalšího. *Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let.* *Vstupné 30 Kč*

úterý 26. 1. v 18 h:

Erich Wolfgang Korngold – světoznámý a oceňovaný hudební skladatel a dirigent, autor hudby ke slavným filmům. Narodil se

Zničené synagogy Vídňe – virtuální procházky městem

Výstava představuje 21 zničených vídeňských synagog, které padly za obět v období šoa a jejich obraz nenávratně zmizel z koloritu Vídňe. Autoři Bob Martens a Herbert Peter virtuálně znovu objevili dávnou zničené synagogy a tímto způsobem se jim podařilo současné generaci, ale i pamětníkům, připomenout zašlé časy.

**Výstava potrvá do 15. 2. 2010
v Esre Tempelgasse 5,
druhý vídeňský obvod.**

Otvírací hodiny:

pondělí: 8.30–11.30 h, 14.30–16.00 h

úterý, čtvrtek a pátek:

8.30–11.30 h

středa: 8.30–11.30 h, 15.00–19.00 h

**Vstup volný,
potřebný je průkaz totožnosti.**

KULTURNÍ PROGRAM LEDEN 2010

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE
společenský sál, Maiselova 18

úterý 5. 1. v 15.00

KÁVA O ČTVRTÉ Břetislav Tureček

*stálý zpravodaj Českého rozhlasu
na Blízkém východě*

Bude Evropa za dvě generace
muslimská?

čtvrtek 28. 1. v 15.00

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

*„Vím, že každá vráska
znamená prožitek“*

VĚRA MARTINOVÁ,

první dáma české country scény.

Pořady se konají za finanční podpory Magistrátu
hl. m. Prahy. Změna programu vyhrazena.

Židovské muzeum v Praze
si vás dovoluje pozvat na výstavu

Nechť mu Bůh dá vyrůst

Obřady k narození dítěte
v židovské kultuře

Výstava přibližuje hlavní obřady spojené s narozením dítěte v židovské kultuře a seznamuje s charakteristickými předměty, jež se vztahují k těmto obřadům, jako jsou amulety, obřízkové nástroje, obřízkové opony,

knihy obřízek a podobně. Součástí výstavy je také prezentace řady výjimečných synagogálních textilií zhotovených z látky, do níž byl chlapec zabalen při obřízce.

Galerie Roberta Guttmanna

U Staré školy 3, Praha 1
(zadní trakt Španělské synagogy)
Od 10. prosince 2009 do 28. února 2010,
otevřeno denně kromě sobot
a židovských svátků 9.00–16.30 h

DSP HAGIBOR Kulturní program leden 2010

středa 6. 1. v 14.30 h	Koncertní sál – O hudební interpretaci s prof. Zuzanou Růžičkovou
úterý 12. 1. v 15.00 h	Koncertní sál – České drama v letech 1945–1968 uvádí Mgr. Lea Skácelová (spol. Parkinson)
úterý 26. 1. v 15.00 h	Koncertní sál – Fotografie členů Parkinson klubu (Spol. Parkinson)
středa 27. 1. v 14.30 h	Koncertní sál – Den památky obětí holocaustu – David Peter, student rabínského učení v Jeruzalémě – O Yad Vashem
čtvrtek 28. 1. v 15.00 h	Velká jídelna – O svátku Tu Bišvat s rabínem Efraimem K. Sidonem

Výstavy: Židovské Město pražské 1870–1914, obrazy Helgy Hoškové, fotografie Daniely Kaštánkové – Setkání na cestě...

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

jako syn významného hudebního kritika. V roce 1901 se přestěhoval s otcem do Vídňe, kde se pohyboval v uměleckém prostředí. Jeho výjimečný talent se projevil velmi brzy. Později odešel do Hollywoodu, kde se prosadil jako autor filmové a divadelní hudby. Je dvojnásobným držitelem ocenění Filmové akademie (Oscar) za filmy Anthony Adverse a The Adventures of Robin Hood. Přednáška **Mgr. Jany Čipákové** o významných brněnských osobnostech.

čtvrtek 28. 1. v 17 h:

Krátká dlouhá cesta – „Můj táta žil pětáctilet let. Byl to krátký život. Jeho poslední

cesta však byla delší, než dokázal zvládnout. Třiašedesát let od jeho smrti jsem po ní vykročil já.“ **Fedor Gál** představí svůj projekt, který bude spojen s projekcí stejnojmenného filmu a který režíroval Martin Hanzlíček. Pořad je věnován Dni památky obětí holocaustu a předcházení zločinům pro lidskosti.

VÝSTAVA:

Bohatství židovských památek Moravy a Slezska – výstava fotografií židovských hřbitovů, čtvrtí a synagog **Libora Cabáka.**

Vstup volný

SYNAGOGY ČECH, MORAVY A SLEZSKA – 5. díl

Páteční večer 22. ledna ve 20 hodin na rozhlasové stanici Rádio Česko – Vltava ke Dni památky obětí holocaustu

Jeruzalémská synagoga na Novém Městě, **smíchovská synagoga** na Andělu, **místo zbořené vinohradské synagogy** v Sázavské ulici, **Nový židovský hřbitov** na Želivského, **libeňská synagoga** na Palmovce.

Průvodcem je ředitel Židovského muzea v Praze Leo Pavlát. Dále hovoří představený Jeruzalémské synagogy Emil Svátek, správce Nového židovského hřbitova Ivan Berkovič a akademický malíř a restaurátor Václav Špale. Zpívají vrchní kantor Jeruzalémské synagogy Ladislav Blum a kantor Viktor Feuerlicht. V pořadu zazní části ze Sonáty pro klavír a z Tria pro housle, violu a violoncello Gideona Kleina a ze Suity pro hoboj a klavír Pavla Haase. Skladby vznikly v terezínském ghettu. Úryvky z Pamětních listin Jeruzalémské a smíchovské synagogy a kapitoly ze Žalozpěvu za 77 297 obětí od Jiřina Weila přednese Michal Pavlata.

Připravila a uvádí Vladimíra Lukařová

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Brenda Ralphová-Lewisová, HITLEROVA MLÁDEŽ (Hitlerjugend ve válce a míru 1933–1945), 92 str., Svojtka & Co., Praha

V publikaci nalezneme podrobnou historii Hitlerovy mládeže, nacistické organizace, která ovlivnila miliony německých dětí. Existence *Hitlerjugend* byla a je všeobecně vnímána jako součást pečlivě propracovaného

systému šíření nacistických myšlenek, který zahrnoval i nejmenší německé chlapce a dívky. Většina z nás ví, že zvláště v posledních chvílích války se Hitler spoléhal na fanatičnost bojových jednotek Hitlerjugend. Ostatně

jeho poslední fotografie pochází ze dvora říšského kancléřství, kde vyznamenal několik malých chlapců železným křížem za statečnost. Tito chlapci, kteří byli od svého útlého dětství vychováni k bezpodmínečné poslušnosti a věrnosti vůdci Adolfu Hitlerovi, bojovali do poslední patrony, aniž jakkoliv ovlivnili celkový vývoj situace.

Jaká je historie tohoto zvláštního seskupení, kdo ji zakládal, jací lidé mládež vedli v duchu nenávisti a bezmyšlenkovitého drilu? Jak se dítě dostalo do této organizace a existovala pro mladé lidi i jiná možnost? Kdo měl větší vliv na formování této Hitlerovy mládeže – generální štáb wehrmachtu, nebo Himmlerova SS? Na všechny tyto otázky a desítky dalších odpovídá autorka s vědeckou korektností. Otvírá před námi fascinující svět plánů na zapojení celé generace do válečných plánů Třetí říše. V červenci 1926 se ve Výmaru sešli mládežnickí vůdci oficiálně s představiteli nacistické strany a s jejich požehnáním změnili název hnutí na *Hitler Jugend, Bund der Deutschen Arbeiterjugend*, který se stal součástí SA. První významné veřejné vystoupení se konalo 19. a 20. srpna 1927, kdy v Norimberku pochodovali po boku hnědých košil.

Začalo to nevinnými sportovními hrami, turistikou a utužováním odolnosti a samostatnosti. Posléze přibyla vojenská výchova a mládež se pod vedením zkušených důstojníků seznamovala s nejmodernější bojovou technikou. A jak to skončilo? Desetitisíce mladých chlapců bylo vybráno do divize *Hitlerjugend* a směli vykrváčet ve Francii u města Caen a na dalších místech západní fronty. Válka už byla prohraná, ale fanatičtí nacisté se snažili do poslední chvíle zvrátit neodvratný konec. Z Hitlerovy mládeže se zrodil plán výcviku „*hnutí mladých ničitelů tanků*“, kteří v bezprostřední blízkosti útočících spojeneckých tanků měli za úkol je pancéřovými pěstmi likvidovat. Posledním pokusem zatahnout německé děti do nesmy-

slného odporu byl tajný plán zavedení speciálních záškodnických skupin, které se nazývaly *Werewolf (Vlkodlak)*. Skupiny měly rozsevat strach, zabít spojenecké vojáky a Němce, kteří s nimi kolaborovali. Příkladem je vražda Američany nově ustanoveného starosty Cách Franze Oppenhoffa, kterou 25. března 1945 provedla skupina vlkodlaků pod vedením šestnáctiletého vedoucího místní hlídkové služby. V Koblenzi zaútočila skupina desetiletých (!) proti Američanům, ve Frankfurtu nad Mohanem byli zabiti tři američtí důstojníci.

Je to poprvé, kdy český čtenář dostává vyčerpávající informaci o jedné, a nikoliv nedůležité, části nacistického aparátu. Kniha vyvrací i mnohé falešné představy o tomto mládežnickém hnutí, které vyplývají z neznalosti a podceňování skutečného významu této organizace.

Pro našeho čtenáře má tato kniha ještě další půvab. Můžeme zde vysledovat, dle jakých vzorů se komunistický režim pokoušel zglajchšachtovat naši mládež. Stejně jako v Německu zrušili i zde komunisté všechny tělovýchovné, skautské, náboženské další mládežnické spolky a zavedli jednotnou mládežnickou organizaci. Stejně jako v Německu musely i naše děti osvědčovat svou oddanost režimu pobytem na stavbách mládeže, stejně jako v Německu byly děti zatahovány do militaristického světa prostřednictvím Svazarmu. Na rozdíl od Německa však naše mládež nemusela krváčet na válečných bojištích.

Maggy Whitehouseová, KABALA, 224 str., Svojtka & Co., Praha 2009

„Podle legendy je kabala poznání poskytnuté Adamovi a Evě, aby mohli lidstvo nalézt cestu zpět do ráje, protože pojedli ovoce ze stromu poznání, museli opustit ráj a ocitli se ve světě, kde museli až do konce svých dní činit samostatná rozhodnutí.“

„Kabala byla vždy určena k tomu, aby fungovala jako živá tradice, nikoliv jako archaická, výlučná forma studia, kterým se směli zabývat pouze muži. Její počátky spadají do doby, kdy lidé neměli ještě ani zdaleka možnost číst knihy nebo chodit do divadel. Za oněch časů byla návštěva svatého muže nebo ženy dychtivě očekávanou událostí. Svatá osoba uměla odpovědět na otázky o životě, vesmíru a o podstatě božství.“

Vše, co potřebujete vědět o kabale, najdete v této lákavé a barvitě knize. Specialistka v záležitostech kabaly Maggy Whitehouseová vám představí v sedmi kapitolách základy tohoto učení, jeho texty a symboly

i praktikování této starobylé tradice v interaktivní a snadno zvládnutelné podobě. Dostává se vám do rukou průvodce, k němuž se budete stále vracet, příručka, která vám pomůže vnést tuto moudrost starých věků do svého života.

Tato kniha komprimuje mnohaletou ústní tradici do snadno zvládnutelného svazku. Ponořte se do základů kabalistické filozofie a naučíte se chápat její svaté texty a primární symboly. Spřátelíte se se Stromem života, přesnou kopií osobnosti a duše. Seznámíte se s Jákobovým žebříkem, průvodcem k „neviditelnému právu“, které ovládá naše životy. Objevíte cesty k meditaci a praktickým cvičením, které vás naučí aplikovat kabalistické principy v každodenním životě. A konečně poznáte, jak toto univerzální vědění doplňuje duchovní praxi.

V knize naleznete rovněž souhrnný slovníček kabalistických termínů a pojmů, interaktivní diagramy a tabulky i detailní instrukce, které vás krok za krokem povedou k nalezení nevhodnějšího řešení vašich problémů.

Pavel Král, ŽIDÉ V BYTČI, 127 str., Tisk Zing Print, s. r. o., Bytča, 2008

Mám v ruce druhé rozšířené a doplněné vydání publikace „Židé v Bytči“, která je dílem místního rodáka, který ovšem už dlouhá léta žije v Praze. Přesto jsou jeho

pouta k rodnému místu natolik silná, že věnoval několik let získávání materiálů ke knize, která má zachránit pro budoucnost informace, které by zcela jistě bez jeho mravenčí a mnohdy detektivní práce přestaly existovat. V té útlé

knížce je obsaženo vše podstatné o židovské komunitě v Bytči. Král se dotýká vzniku židovského osídlení, mapuje ekonomické, kulturní i společenské vztahy mezi Židy a místními obyvateli stejně jako mezi Židy navzájem. Po období prosperity a politického klidu se začalo zjevovat nebezpečí nacismu, ale stejně jako i jinde, měli Židé z Bytče pocit, že to nebude tak zlé. Proto jich emigrovalo jen málo a proto jich také většina zahynula. V Bytči (městečko na severozápadním Slovensku nedaleko moravských hranic) žilo v roce 1930 celkem 2855 Židů. Měli silné ekonomické postavení, angažovali se v mnoha smíšených či čistě židovských spolcích, byli zde židovští lékaři, advokáti, byla tu synagoga s vlastní školou, rabínem a vším, co židovská obec potřebuje včetně hřbitova.

Předností knihy jsou fakta shromážděná se vzácnou pečlivostí. Jsou prezentována v tabulkách, grafech, seznámech, jsou zde

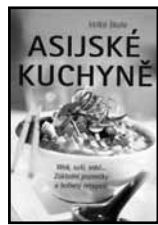
i reprodukce vzácných listin, korespondence atd. Samozřejmě že tu jsou zastoupeny i fotografie, ze kterých číší radost a pohoda. V publikaci jsou také seznamy význačných Židů, kteří se v emigraci proslavili svými pracovními úspěchy. Jedním ze židovských obyvatel Bytče byl i Teddy Kollek (1911–2007), dlouholetý a velmi oblíbený starosta Jeruzaléma.

Vydání knihy podpořila Nadace Ezra, Židovská náboženská obec v Bratislavě, neziskový fond židovského kulturního dědictví Menorah JEWROPE, n. o.

VELKÁ ŠKOLA ASIJSKÉ KUCHYNĚ, 256 str., Naumann & Göbel, Kolín nad Rýnem 2009

Od doby, kdy ve Vodičkově ulici v Praze byla jediná čínská restaurace v celé republice, uplynulo ve Vltavě mnoho vody. Dnes je naopak čínských restaurací spousta a liší se jen svou kvalitou. Lidé se přizpůsobili a „chodit na čínu“ nebo „udělat si doma čínu“ je docela běžné. Bohužel jsme ještě zvyklí z dob nedostatku používat při takovém vaření všelijaké náhražky, které měly suplovat původní suroviny. To, co pak bylo servírováno jako „čína“, nemělo s původním jídlem pranic společného.

Právě proto lze uvítat skvěle vypravenou publikaci o asijské kuchyni, která vychází

z receptů, které je možno bez větší námahy realizovat i v naší domácí kuchyni. Účelem této knihy není ohromovat recepty, které se hemží exotickými živočišnými či rostlinnými surovinami, ale poskytnout zájemcům o tento typ kuchyně spolehlivého průvodce recepturami založenými na dostupných potravinách a ingrediencích.

Velká škola asijské kuchyně obsahuje vyvážený mix receptů z Číny, Japonska, Thajska a Indie. Každý recept obsahuje seznam (množství či váhu) potravin, dobu přípravy a obsah kalorií. Následuje popis, jak to či ono vařit, dusit péct či smažit, jak suroviny upravit, krájet a jaké používat nádoby a pomůcky. Velké barevné fotografie pak působí nejen instruktážně, ale především vydráždí vaše chuťové buňky. Na rozdíl od mnoha podobných „kuchařek“ je tato praktická, použitelná a tedy i cenná pro naši kuchyni. Zkuste to a dobrou chuť!

Roman Cílek/Miroslav Moulis, 100 HODIN, KDY UMÍRALA REPUBLIKA, 167 str., Epoque, Praha 2009

Dvojici autorů této publikace není nutno zvláště představovat, patří mezi kvalitní veterány literatury faktu a jejich četná produkce je vždy výsledkem poctivého zkoumání pramenů. Oba se zaměřují na klíčové okamžiky našich nelehkých dějin a vybírají si nezvyklý úhel pohledu, který otevírá i další možnosti interpretace chronicky známých historických faktů. Jejich knížky jsou napínavé, a i když víme, jak to všechno nakonec

dopadne, čteme je jedním dechem. Stejně tak je tomu i u této knížky. Sto dramatických a četnými zvraty nabídných hodin, které uplynuly mezi prvními minutami pondělí 13. března a čtvrtou hodinou ranní dne 17. března, zásadním a ničivým způsobem poznamenalo naše dějiny.

Strhující děj, líčený autory v podobě časového sledu a s četnými průhledy do lidských osudů, začíná na faře ve spících Bánovcích nad Bebravou, odkud je přes Bratislavu do Berlína narychlo dopraven katolický kněz Jozef Tiso. Končí pak prvními hodinami pátku 17. března, kdy Adolf Hitler opustil pokořenou Prahu, kde se na Václavském náměstí chystala přehlídka německých branných sil, a odjížděl přes Moravu do Vídně vstříc jásavým oslavám svého triumfu.

Působivě jsou zařazeny i informace o dění v rozhlase, ministerstvu zahraničních věcí a dalších důležitých strategických místech, kde se okupační síly snaží rychle zabydlet a především zmocnit archivů a tajných dokumentů.

Z Berlína jedou do Prahy dva salonní vlaky. V jednom poníženy prezident dr. Hácha, v tom druhém triumfující Adolf Hitler. Oba spěchají do Prahy, ale každý z jiných důvodů...

► Milan Kalina

Břetislav Olšer: Izraelské osudy (Tisíc a jedna pravda ve Svaté zemi)

Nakladatelství P3K vydalo novou knihu ostravského publicisty a spisovatele Břetislava Olšera – mozaiku příběhů, reportáží, osudů a obrázků z historie i současnosti Izraele.

Jedná se o cestopis, který se ovšem zaměřuje daleko více na společnost a lidské osudy než na přírodní či kulturní pamětihodnosti.

Knihy je rozdělena do pěti větších tematických celků, jejichž názvy poměrně jasně naznačují jejich obsah: Přivýkání Izraeli, Jeruzalém, Ve stínu holocaustu, Komuny zvané kibucy a Izraelsko-arabské (ne)soužití.

První část knihy se zabývá převážně vnějšími dojmy a obrázky, které zaujmou každého, kdo Izrael navštíví poprvé, ale i ty, kdo se sem opakovaně vrací. Jsou něčím, čemu je potřeba vždy znovu přivyknout – všudypřítomní vojáci a hlavně vojačky, zbraně, přelétající stíhačky a vrtulníky, neustálá ostražitost tváří v tvář bezpečnostním rizikům, košer stravování, šabatový režim, různé skupiny obyvatel se svými vnějškovými znaky i životním stylem. Tyto části knihy, stejně jako některé poměrně známé příběhy mediálně exponovaných osobností, například prvního izraelského astronauta Ilana Ramona, budou zajímavé spíše pro ty, kteří neměli zatím možnost se s Izraelem blíže seznámit. Pro ty ostatní budou mnohem cennější osobní příběhy běžných lidí, jimiž je celá kniha doslova protkána. Jde zejména o osudy českých, moravských, respektive československých rodáků, kteří se do Izraele přistěhovali, ať již před desítkami let nebo v době zcela nedávné.

Nejvíce těchto příběhů pochopitelně najdeme ve třetí části knihy nazvané Ve stínu holocaustu. Autor zde zachycuje vzpomínky těch,

kteří po druhé světové válce, během níž prošli peklem nacistické vyhlazovací masinérie, našli novou vlast v Izraeli, kde na ně ovšem kromě nového začátku čekalo také dalších pět válek a život v neustálé nejistotě a nebezpečí (autor zde zúročil materiál sesbíraný pro oceňovanou publikaci „Přežili šest válek“, jejíž náklad je již dávno rozebrán). Jedním z těch, s nimiž se tu čtenáři setkají, je například novinář Yehuda Lahav, jehož texty se v minulosti často objevovaly i na stránkách našeho časopisu. A i hrádka jednoho z příběhů z doby zcela nedávné bude určitě leckterému z našich čtenářů dobře známá – dozvíme se totiž „Jak se z Petry Linhové stala Oranit Machluf“.

V posledních dvou částech nás autor uvádí do dějin sionistického hnutí (a s ním spojeného fenoménu kibuců) a izraelsko-arabského (potažmo palestinského) konfliktu. Opět platí, že fakta jsou významně obohacena a ilustrována rozhovory a setkáními.

Knihu lze doporučit zejména pro první seznámení se Svatou zemí – čtenář se dozví základní fakta o dějinách i současné společnosti, k jejichž lepšímu porozumění, zapamatování a dokreslení je zde řada příběhů a zajímavostí. Těm, pro něž již Izrael a jeho dějiny nejsou ničím neznámým, může kniha sloužit k příjemnému zavzpomínání, k oživení paměti, přičemž i pro ně budou přidanou hodnotou ony několikrát zmiňované osobní příběhy a vyprávění.

Knihy (pevná vazba) má 208 stran + 32 stran barevné fotopřílohy, prodejní cena v knihkupectvích je 249 Kč, lze ji objednat i zásilkově (e-shop na www.p3k.cz nebo e-mail: objednavky@p3k.cz) za cenu 209 Kč (+ poštovné). Více informací včetně seznamu knihkupectví najdou čtenáři na www.p3k.cz.

- kwe -

13. LEDNA 1898 PUBLIKOVAL ÉMILE ZOLA SVÉ „J'ACCUSE“ - „ŽALUJI“

Francie konce 19. století byla sice evropskou velmocí, zmítala jí však řada vnitropolitických problémů a skandálů. Jedním z průvodních jevů těchto potíží byl i poměrně silný antisemitismus. Přitom místní židovská komunita nebyla v poměru k velikosti země nijak zvlášť početná a její příslušníci byli v liberální Francii poměrně dobře asimilováni. Koncem 19. století ovšem přichází aféra, která otřese vírou nejen francouzských židů v ideály rovnosti a bratrství a v možnost úspěšné asimilace.

Zrekapitulujme si stručně celkem známá fakta. Francouzská kontrarozvědka zachytí dokument, určený německému vojenskému atašé v Paříži Schwartzkoppenovi obsahující seznam předávaných vojenských informací. Ihned se pod taktovkou ministra války rozbíhá vyšetřování, jehož výsledkem je obvinění pětaticetiletého kapitána Alfreda Dreyfuse, původem alsaského Žida, který v té době působil na francouzském generálním štábu.

Vyšetřování i následný soudní proces byly silně ovlivněny politickou objednávkou vlivné francouzské armády i bouřlivou reakcí veřejnosti, která si, podněcována tiskem, žádala rychlé usvědčení a odsouzení viníka. Přes velmi chabé důkazy obžaloby shledal vojenský soud v prosinci 1894 Dreyfuse vinným a odsoudil jej k veřejné degradaci a doživotnímu vyhnanství. Dne 21. ledna 1895 byl odvezen na Dáblský ostrov (u Guyany).

Několik Dreyfusových přátel, a zejména jeho bratr Mathieu, usilovalo v následujících měsících o revizi procesu. Naděje svitla v okamžiku, kdy se šéfem kontrarozvědky stal plukovník Georges Picquart, inteligentní a čestný muž, který se nespokojil s původními předloženými důkazy a zahájil další vyšetřování, jehož výsledkem byly nové důkazy a informace, které ukazovaly jako na možného viníka na majora Esterhazyho, dobrodruha a hazardního hráče. Picquart byl však svými nadřízenými přinucen mlčet a jeho snaha o revizi procesu jej nakonec stála i místo. O svých zjištěních však přece jen informoval senátora Augusta Scheurera-Kestnera, který je zveřejnil a svým vlivem se postaral i o zahájení procesu s majorem Esterhazym. Ten byl ovšem opět silně zmanipulován a Esterhazy byl počátkem roku 1898 zproštěn obvinění. Naopak Picquart byl obviněn z falšování a uvězněn.

Právě v tomto okamžiku se do případu vložil jeden z nejvýznamnějších francouzských spisovatelů Émile Zola, který v listu *L'Aurore* (jehož vydavatelem byl Georges Clemenceau) uveřejnil své slavné „Žaluji!“ – otevřený dopis prezidentu Félixu Faurovi: „Dovolte mi, abych z vděčnosti za vlídné přijetí, jehož se mi u Vás před časem dostalo, vyjádřil svoji obavu o Vaši zaslouženou slávu a upozornil na to, že Vaše hvězda, dosud tak šťastná, je ohrožována nejostudnější a nesmazatelnou skvrnou... jak hrozně pošpinila Vaše jméno tato nešťastná Dreyfusova aféra... Obraz Francie je nyní poskrvněn touto špínou a historie zaznamená, že to za Vašeho prezidentství byl tento zločin proti společnosti spáchán.“

Jestliže oni byli tak troufalí, budu i já troufalý. A troufnu si říct pravdu, neboť jsem se zavázal vypovědět úplnou a celou pravdu, jestliže běžné cesty spravedlnosti selhaly. Je mou povinností promluvit, nechci být spoluviníkem. Jinak by mě v noci pronásledoval přízrak onoho nevinného muže, který je tam někde v dáli vystavován tomu nejhoršímu utrpení za tločin, který nespáchal.“

V rozsáhlém textu Zola dále rekapituluje fakta jak Dreyfusova, tak Esterhazyho procesu, a velmi otevřeně a jmenovitě

obviňuje vedení francouzské armády z porušování demokratických principů a lidských práv. Plně si uvědomuje možné konsekvence svého jednání, jak je zřejmé ze závěru otevřeného dopisu: „Vznášeje tato obvinění, jsem si vědom, že se vystavuji možnému stíhání podle článků 30 a 31 tiskového zákona, jenž se vztahuje na nactiuhrání. Beru na sebe toto riziko dobrovolně.“

Pokud jde o lidi, které zde obviňuji – neznám je, nikdy jsem se s nimi nesetkal a nechovám vůči nim nenávisť...

Horoucně usiluji jen o jedno: vnést do věci jasno ve jménu lidstva, jež tolik trpělo a má právo na štěstí. Můj plamenný protest je jen výkřikem mé duše. Ať se tedy odváží předvolat mne před soud a ať se vyšetřování koná před zraky veřejnosti. Čekám.“

Zolův článek vzbudil bouřlivé reakce, spisovatel se stal terčem mnohých urážek a výhrůžek. Jeho záměr se však naplnil – byl skutečně postaven před soud, opět značně nekorektní. Této příležitosti ale Zola dokázal využít k agitaci v Dreyfusův prospěch, ke zpochybnění původního procesu a dokonce k získání nových informací. Nakonec byl Zola odsouzen k pokutě 3000 franků a roku vězení. Na naléhání přátel uprchl do Anglie.

Jeho proces však přece jen vrhl na Dreyfusovu aféru nové světlo, začali se o ni ve větší míře zajímat intelektuálové, levicoví politici, bojovníci za lidská práva. Ve finále se Zola vrátil z Anglie, kam naopak utekl Esterhazy, plukovník Picquart byl propuštěn. Bylo rovněž konečně nařízeno i opakování Dreyfusova procesu, výsledek však byl stejný jako u procesu prvního – v září 1899 byl Dreyfus opět shledán vinným. Zároveň mu však bylo naznačeno, že případná žádost o milost by mohla být kladně vyřízena, což se i stalo. Plné rehabilitace se však Alfred Dreyfus dočkal teprve v roce 1906. V témže roce se vydavatel deníku *L'Aurore* Georges Clemenceau stal ministerským předsedou a další z hrdinů celé kauzy, plukovník Picquart, byl jmenován ministrem války. Toho se však již Émile Zola nedožil, zemřel v roce 1902.

► Kateřina Weberová

Co se také stalo v lednu:

- v roce 1782 vydal rakouský císař Josef II. toleranční patent
- v roce 1904 se Theodor Herzl setkal s papežem Piem X., který vyjádřil nesouhlas Vatikánu s případnou kontrolou Židů nad Jeruzalémem
- v roce 1939 vstoupil v platnost Dekret o vyloučení Židů z německého ekonomického života
- v roce 1945 osvobodila sovětská armáda 2819 přeživších vězňů v táboře Osvětim
- v roce 1965 se Franco sešel se zástupci židovské komunity, aby s nimi prodiskutoval právní postavení Židů ve Španělsku – jednalo se o první takové setkání od vyhnaní Židů ze země v roce 1492; o rok později se ve Španělsku oficiálně narodilo první židovské dítě od r. 1492
- v roce 1972 dosáhla populace Státu Izrael tří miliónů